

2. EKONOMIA SUSTATZEKO POLITIKA

2.1 Inflazioari aurre egiteko moneta politika

Covid-19ak eragindako pandemia hasi zenetik bi urte eskasera, eta 2021ean bizitako susperraldiaren urtearen ondoren, 2022ko otsailean gerra piztu zen Ukrainan. Lehen ere aipatu den bezala, gatazka belikoak 2021eko erdialdetik azeleratutako inflazioa bultzatu zuen, eta 2022an zehar historikoki maila altuetan kokatu zen. Prezioen igoera hori gelditzeko, mundu osoko banku zentralak irmo jokatu behar izan zuten tasen igoerak azkartasunez eta intentsitatez aplikatuz, azken aldiko parekorik gabe.

Testuinguru horretan, munduko ekonomia eta merkatu finantzarioek oso urte konplexua bizi izan zuten 2022an, eta horren ezaugarri nagusiak dira ekonomiaren apaltzeko joera progresiboa eta inbertsioen aktibo ia guztietan izandako galera handiak. Galera horiek kasu batzuetan baino ez ziren leundu, iazko azken hiruhilekoko susperraldiarekin.

Hori horrela izanda, herrialde eta arlo ekonomiko nagusietako banku zentralak izan ziren 2022ko protagonista finantzario nagusiak, estrategia errotik aldatuz eta anbiguotasunik gabe moneta murrizketako politika oso oldarkorren alde eginez, inflazioak espero zuen gorakada jarraitua eta iraunkorragoa geldiarazteko ahaleginean; izan ere, azkenean, energia eta lehengaiak elikagaien prezioetara, soldatetara eta zerbitzu-jardueretara igaro ziren.

Hitzaldi aldaketaren buru Erreserba Federala (Fed) izan zen; izan ere, enplegu osotik gertu dagoen lan merkatuaren egoera ona aprobetxatuz, 2022ko martxoan esku hartze tasak igotzen hasi zen lehen aldiz 2008tik, 0,25 ehuneko puntutan, %0,25etik %0,5era bitarteko urkilara. Gorakada horren

ondoren bederatzi gehiago etorri ziren, 2022ko ekainean %9tik gorako inflazioak presionatuta. Azken igoera, oraingoz, 2023ko ekainean egin zen, eta tasen tartea %5,0-%5,25ekoa izan zen, 2007ko irailetik izandako baliorik gorena baita. Oraingoz, badirudi Fedek etenaldi bat egin nahi duela igoera horiek inflazioaren eta ekonomiaren bilakaeran duten eragina aztertzeko, eta 1970-1980 aldian ez bezala, ez du presarik erreferentzia tasa murrizten hasteko.

Eurogunean, EBZk zuhurtzia handiagoz jokatu zuen urtearen hasieran, ekonomiak okerrera egin baitzuen pixkanaka, baina inflazioa oso azkar hurbiltzen ari zen bi digituetara. Martxoan, aktiboen erosketaren amaieraren iragarpena egin zen, eta uztailean, hamaika urtean lehen aldiz, esku hartze mota 0,50 puntu igo zen, zero tasen etapa luze bat amaitutzat emanez. Bere homologo amerikarrak bezala, lehen igoera honen ondoren beste batzuk etorri ziren. Zehazki, zazpi gehiago, azkena 2023ko ekainean, interes tasa %4,0ra igo arte.

Ingalaterrako Bankuak, berriz, hamabi igoera egin zituen jarraian, hasierako %0,25etik hasita, erreferentziako interes tasa %5,0an kokatu arte. Hala ere, inflazioak bere horretan jarraitzen du, eta hala islatzen du aurtengo maiatzeko KPIak, ez baitu %8,7tik jaistea lortu.

Europako beste banku zentral garrantzitsu batzuek ere oinarritzko tasak nabarmen igo zituzten. Hala nola, Suitzako Banku Nazionalak tasak bost aldiz igo ditu jarraian, %1,75eraino, eta Norvegiako Banku Zentralak, berriz, hamar aldiz jarraian gora egin ondoren, erreferentzia tasa %0,25etik %3,75era igo du. Atlantikoaren alde batean zein bestean, mezuak antzekoak dira. Inflazioak, horietako batzuetan moteldu arren, banku zentralen helburuen oso gaintetik jarraitzen du, eta, beraz, ez da baztertzeko etorkizunean igoera gehigarriak onartzea, epe ertainean prezioen egonkortasuna bermatzeko beharrezkoa bada.

Japoniako Bankuak, azkenik, joera egokitzailari eutsi zion, eta herrialdeko interes tasak -%0,1ean mantentzea erabaki zuen, 2016ko urtarriletik tasa bera, historian lehen aldiz eremu negatiboan sartu zenetik. Era berean, erakundeak azpimarratu zuen errendimendu kurbaren kontrolarekin jarraituko duela moneta malgutze kuantitatibo eta kualitatiboko (QQE) politikarekin, prezioen %2ko egonkortasunaren helburua lortzeko, betiere helburu horri modu egonkorrean eusteko beharrezkoa bada.

Banku zentralen interes tasak
26. taula

	01-06	07-12	13-18	2019	2020	2021	2022	23-eka
Europako Banku Zentr.	2,5	2,4	0,4	0,00	0,00	0,00	2,50	4,0
Erreserba Federala	2,1	2,1	0,30	1,75-1,5	0,25-0,0	0,25-0,0	4,5-4,25	5,25-5,0
Japoniako Bankua	0,0	0,2	0,1	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Ingalaterrako Bankua	4,2	2,7	0,5	0,75	0,10	0,25	3,50	5,0
Txinako Bankua	2,5	6,0	5,7	4,15	3,85	3,80	3,65	3,55
Indiako Bankua	7,1	6,5	7,8	5,15	4,00	4,00	6,25	6,5
Brasilgo Banku Zentrala	17,4	11,6	10,9	4,50	2,00	9,25	13,75	13,75

Iturria: Europako Banku Zentrala, Reuters Agentzia eta Espainiako Bankua.

Interes tasen eta bonuen arteko erlazioak alderantzizko ereduari jarraitzen dio. Hau da, interes tasak igotzen direnean, bonuen prezioak jaitsi egiten dira. Hori gertatzen da bonu baten prezioa egokitu egin behar delako inbertitzaileentzat lehiakorra eta erakargarria izaten jarraitzeko, gainerako motak aldatzen direnean. Horregatik, testuinguru horretan, errenta finkoko merkatuek, aurreko urteetan izan ziren aktiboak eskuratzeko neurrien laguntzarik gabe eta moneta politikaren erreferentzia tasek goranzko joera argia zutela, azken aldiko historiako urterik txarrenetako bat jasan zuten errentagarritasunari eta hegazkortasunari dagokienez.

Hain zuzen ere, 2022an, bonuen prezioak, esan bezala errentagarritasunaren alderantzizko norabidean mugitzen direnak, %15 inguru jaitsi ziren, batez beste, maila globalean. Zehatzago adierazita, Europako bonu subiranoek izan zuten bilakaerarik txarrena. Alemaniaren kasuan, adibidez, prezio jaitsierak %21etik gorakoak izan ziren, eta Espainiakoak ia %23ko galerak sortu zituen. AEBetako zorraren tituluak balantzea ez zen hain negatiboa izan, nahiz eta urtean ia %18ko batez besteko galera izan zuen.

Horren ondorioz, errentagarritasuna handitu egin zen. Hasiera batean, 11.000 milioi dolarretik gora izan ziren muga egunean errentagarritasun negatiboak zituzten bonuetan (paradoxa hori banku zentralen zorra erosteko programek eta interes tasek sortu zuten, minimo historikoetan), eta zorraren zenbatekoa negatiboan jaitsi egin zen, ia desagertzeraino. 246 milioi dolar inguru baino ez

ziren geratu errentagarritasun negatiboak eskaintzen zituzten bonuen merkatuan, eta ia denak bonu japoniarrak ziren.

Zehatzago azalduta, Europan, bonuen prezioek urte asko zeramatzaten EBZren bonuen erosketa masiboek baldintzatuta. Erosketa horiek arrisku sariak nahiko kontrolatuta mantentzea ahalbidetzen zuten, eta kasu askotan eskaintzen zituzten errendimenduak negatiboak izatearen emaitza harrigarria eragin zuten. Banku zentralen tonu aldaketarekin, bonuei eskatzen zaizkien kupoiak izugarri igo ziren, eta haien balioa jaitsi egin zen.

10 urterako zor publikoaren errendimendua
27. taula

	Errendimendua (%)					Alemaniarekiko aldea (oinarri puntuak)				
	09-04	15-20	2021	2022	2023-eka	09-04	15-20	2021	2022	2023-eka
Alemania	2,00	0,13	-0,18	2,56	2,38	0	0	0	0	0
Frantzia	2,57	0,49	0,19	3,11	2,91	57	36	37	55	54
Italia	4,42	1,69	1,19	4,69	4,04	240	157	136	213	167
E. Batua	2,67	1,11	0,97	3,67	4,42	67	99	115	111	205
Espainia	4,27	1,12	0,60	3,65	3,36	227	99	77	109	99
Irlanda	5,31	0,55	0,25	3,12	2,78	331	43	43	56	41
Portugal	6,69	1,75	0,49	3,60	3,09	470	162	66	104	71
Grezia	13,73	4,34	1,31	4,59	3,62	1.173	422	149	203	124
AEB	2,66	2,11	1,50	3,83	3,84	65	198	168	127	147
Japonia	0,88	0,06	0,07	0,42	0,40	-113	-6	25	-214	-198

Iturria: Espainiako Bankua.

Horrela, 10 urterako bonu alemaniarrek (bund) -%0,124ko interesa eskaintzen zuten 2022ko hasieran, babes aktibo klasikoetako bat, eta urtea %2,52ko errentagarritasuna emanaz amaitu zuten, 2010eko urritik izandako mailarik altuena baita. Espainiako bonuak, bere aldetik, %0,61ean hasi zuten urtea, eta %3,7aren inguruan amaitu zuten, zortzi urteko mailarik handiena delarik. Etekinen hazkunde handi hori zor periferiko osora zabaldu zen (Italia %4,69, Grezia %4,59, Portugal %3,6). Arrisku sariak, bestalde, gorakada handia izan zuten, batez ere periferiako herrialdeetan. Gerraren bilakaeraren ziurgabetasunari eta inflazio handiari Italiak igaro zituen tentsio politikoak

gehitu behar izan zitzaizkion, eta horrek, lozorro ekonomiko luzearekin batera, arrisku saria handitu zuen, eta ez bakarrik Espainia kutsatu zuen (primak 120 puntu baino gehiagoko gorakada puntuala izan zuen), baita gainerako bazkide periferikoak ere (Portugal 104 puntu eta Grezia 203 puntu).

Ekonomia nagusiek erakutsitako erresilientziak, inflazioaren neurritasunak eta interes tasen igoerak amaierara iristen ari direlako igurikimenez bonuen errentagarritasuna murriztu zuten 2023ko lehen hilabeteetan, eta, ondoren, nahiko egonkor mantendu ziren. Baita Alemaniaren kasuan ere, aurtengo lehen hiru hilabeteetan emaitza ekonomiko txarrak izan arren. Halaber, arrisku sariak beheranzko bideari eutsi zioten, eta Espainiaren kasuan, aurreratutako hauteskundearen deialdiak ere ez zuen aldaketarik izan. Kasu zehatz horretan, arrisku saria 100 oinarri puntuetatik behera jaitsi zen, eta datu horrek erakusten du inbertitzaileek konfiantza dutela herrialdearen egonkortasun ekonomiko eta politikoa, bai eta gobernuak ezarritako neurrietan ere.

Arestian aipatutako faktore makroekonomiko eta geopolitiko guztiek ere gogor jo zituzten burtsa merkatuak. Zehatz-mehatz adierazita, 2022. urteak sakoneko galerak utzi zituen munduko indize nagusietan, eta 2021ean lortutako %15etik gorako irabaziak suntsitu zituen. Jaitsierak handiagoak izan ziren urteko une jakin batzuetan, baina urrian eta azaroan izandako hobekuntza erlatiboari esker, inflazioa zuzentzeko lehen zantzuek lagunduta, moteldu egin ziren.

Hain zuzen ere, Europan, kontinente zaharreko erreferentzia den Eurostoxx-50 indizeak %11,7 egin zuen behera. Errentagarritasun txikiagoekin kokatu ziren, besteak beste, Alemaniako DAX (-%12,6), Suitzako SMI (-%16,7) eta Italiako MIB (-%13,3), baina Portugalgo PSI (%2,8) eta Greziako ATHEX (%4,1) indizeak ere eremu positiboan mantendu ziren. IBEX indizeak, berriz, %5,6ko beherakada izan zuen, eta 2022aren amaieran 8.300 puntutik behera kokatua zen. Horiek horrela izanda, 2021ean zehar %8 inguruko balio handitzea lortu zuen Espainiako burtsak, 2020an benetako porrota jasan ondoren (-%15,45), baina 2022. urtean berreskuratutako eremuaren zati bat galdu zuen.

Atlantikoaren beste aldean bilakaera ez zen hobe izan. Hainbat urtez elkarren segidako marka historikoak ezarri ondoren, Ipar Amerikako merkatuek, munduko indizeetan pisu handiena dutenek, murrizketa handiak jasan zituzten, baina intentsitate desberdinekoak. Zehatzago adierazita, 30 balore nagusien Dow Jones indizeak %8,8 egin zuen behera, indize zabalenak %19,4, eta balio teknologikoak biltzen dituen Nasdaq 100ek %33ko galerak izan zituen, hamabi urtez jarraian irabaziak izan ondoren. Munduko burtsen beste galera gune nagusia azaleratzen ari diren Asiako merkatuak izan ziren, Txinako burtsak buru zirela.

Latinoamerikako burtsek bakarrik lortu zuten bere horretan geratzea, baita indizeen balioak handitzea lortu ere. Hori gertatu zen lehengaien prezio igoeraren inguruan duten posizio erlatibo hobegatik, diru politika murriztaileko erabaki goiztiarragoengatik eta moneta indartsuagoak izateagatik.

2022. urtea negargarria izan arren, 2023. urtea irabazi orokorrekin hasi zen. Jarduera ekonomiko globalaren apaltzearen ebidentziak, munduko ekonomia nagusietako batzuetan inflazio tasak moteldu izanaren seinale hasiberriek eta zenbait banku zentralek erabilitako komunikazioak lagundu egin zuten nazioarteko kapital merkatuetako inbertitzaileek interes tasa ofizialen igoeretan espero baino lehengoratzeko azkarragoa aurreikus zezaten, eta indize desberdinen kotizazioak bultzatu zituen. Horrela, burtsek 2023ari ekin zioten, 2019tik urte hasierarik onena izan delakoan. Joera hori, gorabeherak gorabehera, baina beti positiboan, 2023ko lehen seihilekoan mantendu da. Eurogunea atzeraldi teknikoan sartu zela jakiteak ere ez zituen kotizazioak aldatu. Hala, Eurostoxx-50 indizeak %14,0ko irabazirik izan ditu ekainaren amaieran, eta Amerikako indizeetara zabaldu da (Standard & Poors %15,9 eta Dow Jones %3,8). Ibex-35 indizeak, berriz, 9.600 puntu ingururi eutsi zion, %16,6ko balio irabaziarekin.

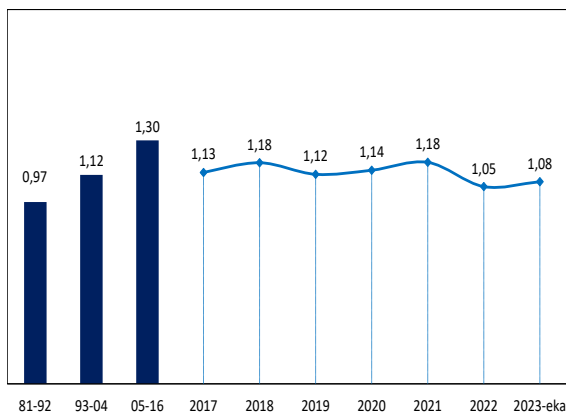
2022a finantza merkatuetako galera orokortuek ezaugarritutako urtea izan bazen ere, hilabete askotan positiboan nabarmendu zen aktibo bat egon zen. Dolarra izan zen, 2000. urtearen hasieratik mailarik altuenean kotizatu zuena. Balioaren irabazi hori hainbat faktorek eragin zuten. Lehenik eta behin, dolarrak babes aktibo gisa duen eskaria. Patroi tipikoa da, eta inbertisiogileek jarraitzen diote ziurgabetasun eta hegakortasun handiko garaian. Bigarrenik, AEBak petrolio esportatzaile garbia dira, eta Ukrainako gerrak eragindako krisi energetikoaren ondorioz, nabarmen handitu zen petrolio gordinaren salmenta eta balantza komertzialaren emaitza. Hirugarrenik, Ukrainako gerra piztu zenetik eta inflazioaren presioak areagotu zirenetik, Fedek ekonomia aurreratuen taldean diru politika gogortzeko prozesua zuzendu du, eta horrek diferentziala handitu zuen beste bloke ekonomiko batzuen aldean, eta fluxuak sartzen lagundu zuen. Azkenik, AEBek pandemiaren ondoren izan zuten susperraldi ekonomikoaren prozesua beste herrialde garatu batzuetan baino azkarragoa eta sendoagoa izan zen, eta horrek ere erakargarriagoa egin zuen haren dibisa.

Horrela, 2022ko lehen bederatzi hilabeteetan dolarrak %16 irabazi zuen, 2015etik izan duen hazkunderik handiena. Indar hori bereziki nabarmena izan zen euroaren aldean, euro bakoitzeko 0,959 dolarreraino jaitsi baitzen irailaren amaieran, duela bi hamarkada euroa sartu zenetik izan duen kotizazio txikiena. Urtearen azken txanpan, gerrak jarraitu zuen arren, energiaren merkatuak egonkortu egin ziren, inflazioa moteltzen hasi zen eta eurogunerako trukeak eta aurreikuspen

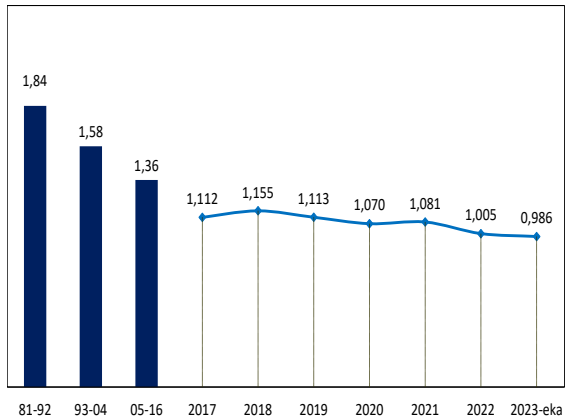
ekonomikoak hobetu egin ziren. Horri guztiari esker, euroak galdutako eremuaren zati bat irauli ahal izan zuen. Hala eta guztiz ere, diru bakarra %5,8 jaitsi zen dolarraren aldean 2022an, eta %13 inguru 2021eko urtarrilean kotizatutako maximoetatik.

EBzk euroarentzat ezarritako truke tasa ofizialak. Moneta unitateak euro bakoitzeko
36. irudia

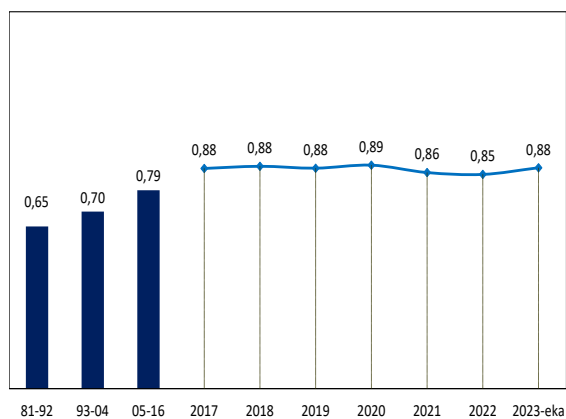
Dolarra

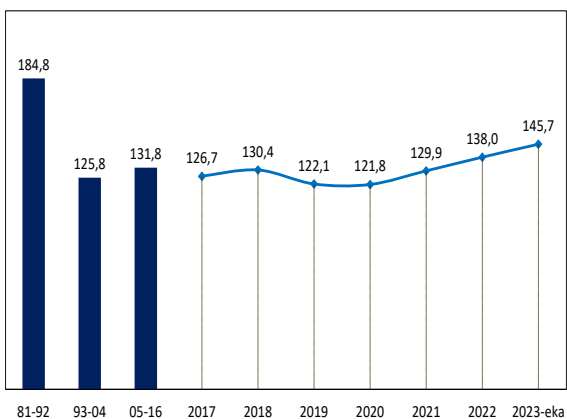
Suitzako frankoa

Libera esterlina

Yena

Iturria: Espainiako Bankua.

Libera esterlina izan zen koiuntura horren beste kaltetu nagusia. Hain zuzen ere, Liz Trussek iragarritako tasen murrizketaren ondorioz, zuzenketaren biktima izan zen Erresuma Batuko moneta, eta dolarraren aurrean %20tik gorako balio galera metatu zuen, eta hiru hamarkadatik gorako minimoak erregistratu zituen. Euroak bezala, urtearen azken txanpan pixka bat gora egin zuen, eta, horri esker, dolarraren aldean balioa %10,5era murriztu zen.

2023an, interes tasen diferentzialen estutasunak eta EBZk inflazioaren aurka erakutsitako sendotasunak, Erreserba Federalaren mugimendu apalenekin kontrastatu zenak, euroaren balioa gorantz bultzatu zuten. Halaber, AEBek finantza ezegonkortasuneko eta ziurgabetasuneko gertaera labur baina bizi bati aurre egin behar izan zioten, zorraren muga negoziatzearen ondorioz, eta horrek dolarra ahuldu zuen. Horri guztiari esker, euroak posizioak berreskuratu eta euro bakoitzeko 1,1 dolareko langa gainditu zituen. Hala, ekainaren amaieran euroak %1,9ko balio irabazia izan du dolarraren aldean, eta %11,7koa, berriz, yenaren aldean, baina balioa galdu zuen libera esterlinaren eta franko suitzarraren aldean. Hala eta guztiz ere, euroaren benetako truke tasa 99,3an dago, 2021eko abuztutik izan duen baliorik handienera.

Familien osasun finantzarioari dagokionez, Espainiako familiek, INEren datuen arabera, beren errenta erabilgarri gordinaren %7,2an kokatu zuten beren aurrezki tasa 2022an, eta ehuneko hori 2021ekoa baino 6,6 puntu txikiagoa da. Gainera, tasa hori 2018tik jaso den baxuena izan da, urte horretan aurrezkiak %5,6 izan baitzen. Hurrengo urtean, adierazlea %8,2ra igo zen, eta 2020an, pandemiaren lehen urtean, zifra errekorra iritsi zen serie historikoan, %17,7rekin, eta 2021ean %13,8ra murriztu zen. 2023ko lehen seihilekoan, beheranzko joera hori areagotu egin da.

EAEko familien kasuan, bilakaera antzekoa izan zen. 2020an, lehenik eta behin nahitaezko konfinamenduetatik eta, ondoren, ordutegien eta mugimenduaren mugengatik, eta itxiera berrien eta enplegu galeren beldurratik, EAEko partikularrek eta enpresek gastua murriztu eta kontuen saldoa pixkanaka handitu zuten. 2022ko ekainean, zenbateko horrek 89.675 milioi euro gainditu zituen, aurrekaririk gabeko kopurua eta pandemiaren aurretik zegoen aurrezki bario 9.700 milioi gehiago.

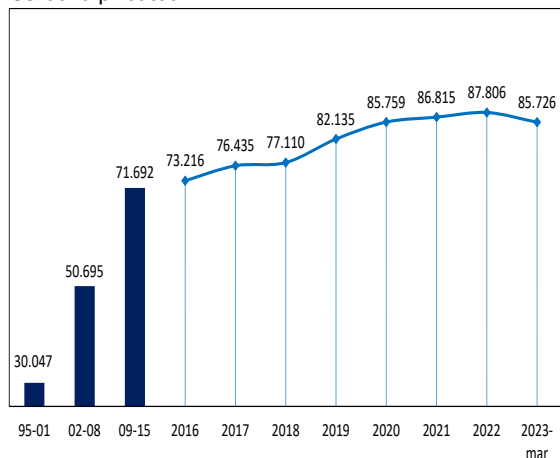
Data horretatik aurrera, soberakin hori kontsumoari eusteko erabili da errusiarren inbasioaren ondorengo hilabeteetan, eta horrek aurrekaririk gabeko prezioen krisia eragin du. Zehazki, INEK argitaratutako Familia Aurrekontuen Inkestaren arabera, EAEko familien gastua %7,3 igo zen 2022an, 35.445 eurora iritsi arte, eta serie historikoko gasturik handiena lortu zuen. Aurrekontu

horren herena etxebizitza eta haren hornidura nagusiak, ura, elektrizitatea, gasa eta beste erregai batzuk ordaintzera bideratu zen, prezioen hegazkortasunak eragin handia izan baitzuen.

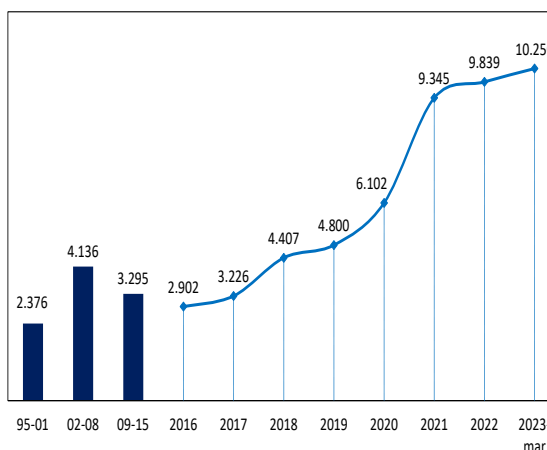
Orobat, banketxeek eskainitako errentagarritasun faltaren ondorioz, bezero askok beren dirurako produktu interesgarrienak bilatu dituzte, hala nola hipoteken amortizazio osoa edo partziala. Izan ere, Euskadiko hipoteka kredituen saldo bizia %2 murriztu zen 2022an. Azkenik, 2022an etxebizitzaren erosketak urte errekorra izan zuen azken hamarkadan. EAEn iaz sinatutako ia 23.000 hipotekak izan ziren gordailuen xede nagusietako bat. Horren guztiaren ondorioz, gordailu pribatuetan kontsignatutako kopuruak ia 4.000 milioi euro egin du behera azken bederatzir hilabeteetan (2023ko lehen hiruhilekora arte), 2014tik izandako beherakadarik handiena delarik.

Gordailuen bilakaera. Milioi euro
37. irudia

Gordailu pribatuak

Gordailu publikoak

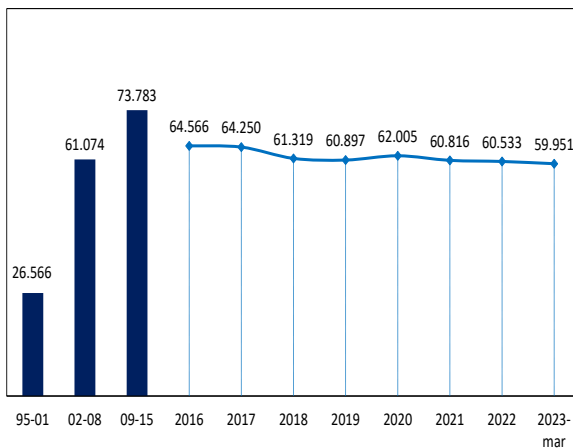
Iturria: Espainiako Bankua.

Aitzitik, herri administrazioaren kontu korronteen saldoak bilakaera oso desberdina izan zuen. Foru-ogasunen zerga bilketak (2022an %7,3) eta gauzatu gabeko partidetakozko diruzaintzako geldikinek gora egin zuten gordailu publikoen saldoan, eta, 2023ko lehen hiruhilekoan, 10.249 milioi eurora iritsi ziren, serie historiko osoan aurrekaririk gabeko zenbatekoa baita eta 2019ko funtsen bikoitza (orduan 4.799 milioi euro izan ziren).

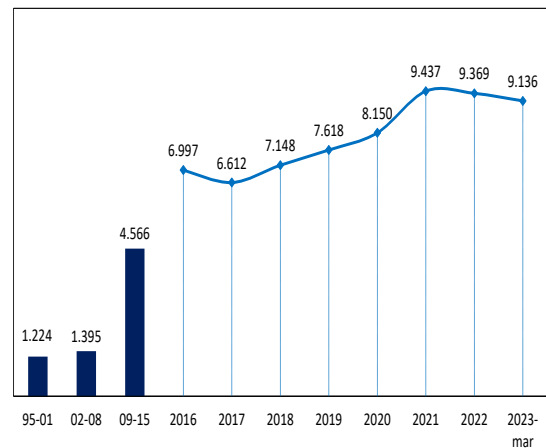
Kredituen bilakaerari dagokionez, EAEko eragileek zorpetzea gutxitzeko prozesuan murgilduta jarraitu zuten, tasen gorakadak areagotu egin baitzuen prozesu hori. Izan ere, EBZk, interes tasen igoerarekin, enpresen eta familien kreditu eta hipoteken eskaria geldiaraztea lortu zuen, eskaria eta inflazioa murrizteko bitarteko urrats gisa. Horretarako, bankuek gogortu egin zituzten kredituak emateko baldintzak, erritmo indartsuenean 2011n euroguneko zor subiranoaren krisia gertatu zenetik. Aldi berean, enpresen eta familien finantzaketa eskaerak behera egin zuen, 2008ko munduko finantza krisiaren maila berera iritsi arte. Zehazkiago, enpresek atzeratu egin zituzten inbertsiorako proiektuak edo, proiektuak aurrera eramatea erabaki bazuten, zirkulatzailarekin finantzatu zuten. Familiek, berriz, nahiago izan zuten Euriborraren etengabeko gorakadak eragindako hipotekak amortizatu. Horri guztiari esker, EAEko eragileen zorpetze maila 60.000 milioi eurotik behera jaitsi zen, 2005eko hirugarren hiruhilekotik izan duten zorpetze txikiena. Sektore publikoak ere zorpetze maila murriztea erabaki zuen.

Kredituen bilakaera
38. irudia

Arlo pribatuari emandako kredituak. Milioi euro

Arlo publikoari emandako kredituak. Milioi euro

Iturria: Espainiako Bankua.

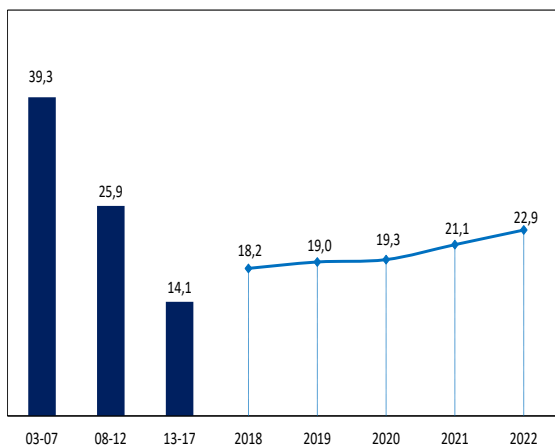
Gordailuek behera egin duten arren, EAEko ekonomiak saldo positiboa izan du ekonomiaren finantzaketan esku hartzen duten banku sistemaren tresna nagusien artean: kredituak eta gordailuak. Hain zuzen ere, 2022an, bi magnitudeen arteko aldea 26.889 milioi eurokoa izan zen gordailuen alde, zenbateko handia, baina 2021ean erregistratutakoa baino txikiagoa.

Hipoteken merkatuaren bilakaerari dagokionez, 2008ko atzeraldiak kreditu jarduera geldiarazi zuen ia 2016ra arte. Beste bi urte igaro ziren urteko hipoteka eragiketen maila 18.000tik gorakoa izan arte, hamarkadaren hasieran eskura zegoela baitzirudien. 2019an 19.000 eragiketa inguru egin ziren, eta 2020an, pandemiak eta mugikortasun murrizketek eztanda egin bazuten ere, hipoteken sinadurak pixka bat gora egin zuen (%1,5), Estatu osoan erregistratu zen %6,5eko jaitsierarekin alderatuta.

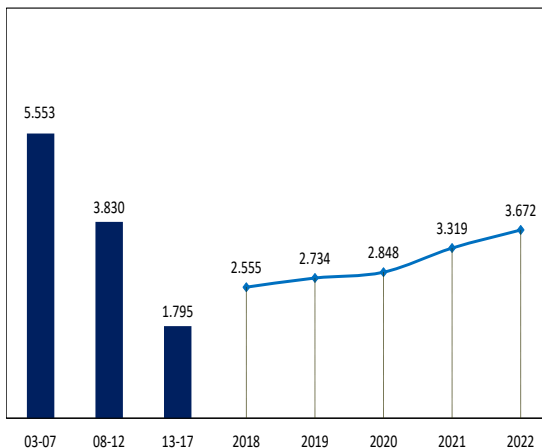
2021. urtean, pandemiaren hilabeteetan geroratuta geratu zen eskariaren zati handi bat askatu zen eta 21.000 hipoteka baino gehiago formalizatu ziren. EAEko higiezin merkatuak aurrera egin zuen indartsu, eta horrela jarraitu zuen 2022aren amaierara arte. Izan ere, iazko urtarrietik azarora bitartean 2021 osoko datua gainditu zen, eta sinatutako 23.000 hipoteketatik gertu amaitu zuen urteko balantzea.

Etxebizitzaren hipoteken bilakaera. Milakoak
39. irudia

Formalizatutako hipotekak

Formalizatutako hipoteken zenbatekoa

Iturria: INE.

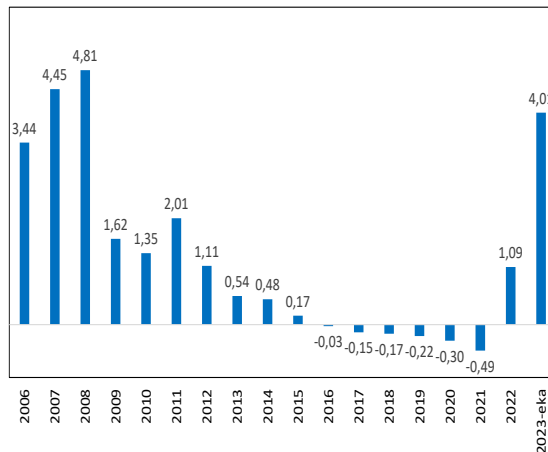
Hipoteken hazkundearekin batera, 2022an Euriborrak ere gora egin zuen. Hipoteka gehienek erreferentziatzen duten tasa gertaerei aurreratu ohi zaie, eta 2022an hasi zen deskontatzen finantza ikuskatzaileak tasak lehen aldiz hamaika urtean igoko zituela. Zehazki, urtea -%0,5ean hasi

eta %3,0tik gora amaitu zuen, irailean ia puntu bateko urte arteko igoyerarekin, serie historikoko handiena hilabete bakarrean. 2023ko ekainaren amaieran, Euriborra %4,0tik gora kokatuta zegoen. Horren ondorioz, 2021ean eta 2022an aurreztearen eta geroratutako eskariaren epelean bizitako higiezinaren merkatuaren urrezko garaia amaierara iritsi zen.

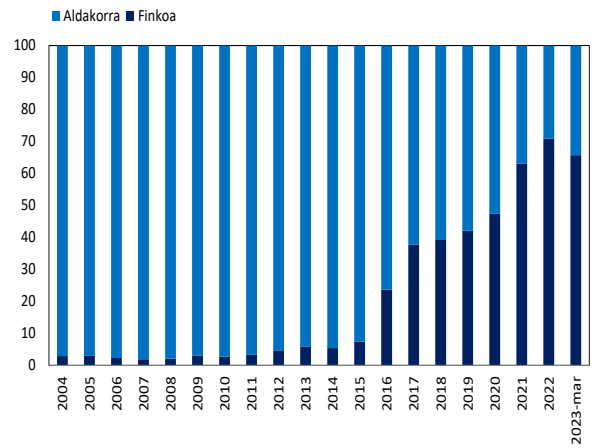
Horiek horrela izanda, 2022ko azken hilabeteetan etxebizitzaren gaineko hipoteken formalizazioen erritmoa nolabait hoztu egin zela hauteman zen, eta 2023ko lehen hiruhilekoan hozte hori areagotu egin da. Izan ere, hipoteken sinadurak %5,0 egin zuen behera aurtengo lehen laurdenean, hiru urtez etengabe gora egin ondoren, horietako batzuk bi digitutan. Eskariaren uzkurdura zen, hain zuzen ere, EBZk diru politika gogortu nahi zuena, baina ikuskatzaileak berak eta erakunde nazional nagusiek aitortzen dute espero baino intentsitate handiagoan eman dela 2023ko lehen hilabeteetan.

Interes tasen bilakaera
40. irudia

12 hileko euriborra

Hipoteken interes tasak

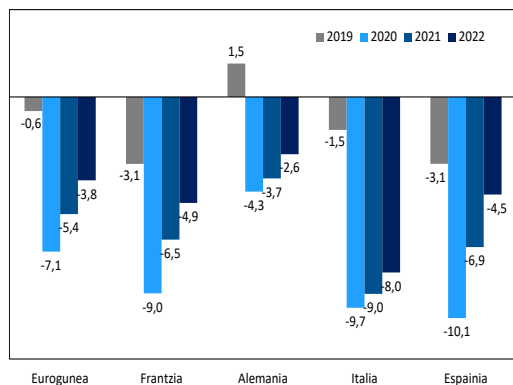
Iturria: INE eta Espainiako Bankua.

2.2 Zerga politika hedakorra

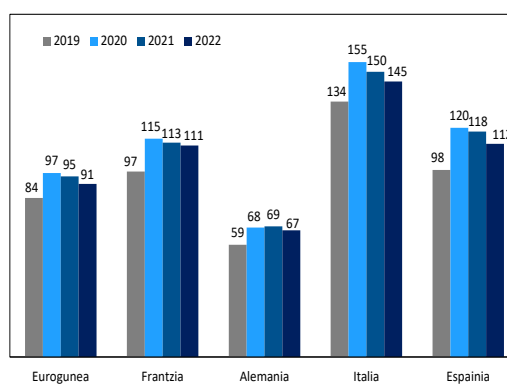
Europar, pandemiarekin hasitako politika fiskalaren izaera hedakorrari eutsi zitzaion, eta covid-19ak eragindako bat-bateko inpaktuari aurre egiteko estatuak emandako erantzun indartsuari esker, energiaren prezioen igoera eta haren ondorioak arintzeko neurri berriak hartu ziren, eta neurri horiek areagotu egin ziren Errusiak Ukraina inbaditu zuenean. Oro har, hedapen tonua zertxobait txikiagoa izan zen, eta euroguneko administrazio publikoen defizitaren jaitsiera gertatu zen, jarduera eta prezioak berreskuratzearen ondorioz, eta pandemiaren eragina arintzeko neurrien zati handi bat amaitu zelako, krisi energetikoa arintzeko hartutakoak baino kuantitatiboki handiagoak izanik.

Defizitaren eta zor publikoaren bilakaera 41. irudia

Defizit publikoa BPGaren %an

Zor publikoa BPGaren %an

Iturria: NDF.

Berriz ere, arau fiskalen eteteari eustek eta Estatuaren laguntzei buruzko denbora esparruak ezartzeak aparteko neurriak aplikatzea erraztu zien Europar Batasuneko herrialdeei. Alde batetik, iazko lehen seihilekoan Estatuak Covid Laguntzen Aldi Baterako Esparruari eutsi zitzaion, hasiera batean 2022ko ekainaren 30ean amaitzen zena, baina salbuespen batzuk jasotzen zituen, besteak beste, inbertsioa eta kaudimena babestera bideratutakoak. Izan ere, hasiera batean, inbertsioari

2022ko abenduaren 31ra arte eman ahal zitzaion laguntza, baina luzatu egin zen kaudimenari emandako laguntzaren amaiera-datarekin bat etor zitezten.

Bestalde, 2022ko martxoaren 23an, Europako Batzordeak krisi denborazko beste esparru bat onartu zuen, estatu kideei Errusiak Ukrainari egindako inbasioaren testuinguruan ekonomia babestea ahalbidetzeko. Esparru horrek estatuentzat eskuragarri zeuden beste aukera batzuk osatzen zituen, hala nola salbuespenezko zirkunstantzien ondorioz zuzenean jasandako kalteengatik enpresei konpentsazioa ematen zieten neurriak, eta Batzordeak energiaren merkatuaren bilakaerari buruz egindako jakinarazpenetan adierazitako neurriak (REPowerEU komunikazioa).

Zehazki, markoak hiru laguntza mota jasotzen ditu:

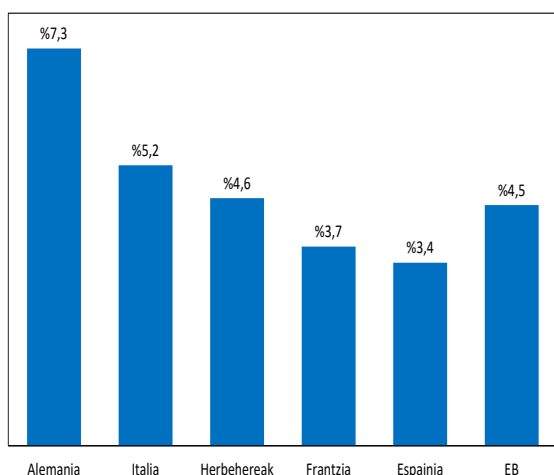
1. Laguntzaren zenbateko mugatuak: krisiak kaltetutako enpresa bakoitzeko 35.000 eurorainoko diru laguntzen erregimenak ezartzeko aukera ematen die estatu kideei nekazaritzaren, arrantzaren eta akuikulturaren sektoreetan, eta 400.000 eurorainokoak gainerako sektoreetan krisiak kaltetutako enpresa bakoitzeko.
2. Likideziarako laguntza, estatu berme eta mailegu hobaridun gisa: estatu kideek diruz lagundutako estatu bermeak eman ahal izango dituzte, bankuek egungo krisiak eragindako enpresa guztiei maileguak ematen jarrai dezaten, bai eta interes tasa hobaridunak dituzten mailegu publiko eta pribatuak ere.
3. Energiaren prezio altuak konpentsatzeko laguntzak: estatu kideek partzialki konpentsatu ahal izango dituzte enpresak, bereziki energia asko kontsumitzen dutenak, gasaren eta elektrizitatearen prezioen ezohiko igoerek eragindako kostu gehigarriengatik. Laguntza hori hainbat modutan eman ahal izango da, zuzeneko dirulaguntzak barne.

Ondoren, uztailaren 20an eta urriaren 28an, Europako Batzordeak markoa aldatu zuen, energia berriztagarrien hedapena bizkortzeko eta prozesu industrialen deskarbonizazioa errazteko laguntza neurriak sartuz, REPowerEU Planarekin bat etorriz. Plan hori Europar Batasunak Errusiako erregai fosilekiko duen mendekotasunari amaiera emateko plana da. Orobat, Aldi Baterako Krisi Esparruan ezarritako neurri guztiak 2023ko abenduaren 31ra arte luzatu ziren, eta laguntzaren zenbateko mugatuetarako ezarritako gehieneko mugak 250.000 euroraino eta 300.000 euroraino handitu ziren nekazaritzaren eta arrantzaren sektoreetako enpresa aktiboentzat, eta akuikulturaentzat, hurrenez hurren, eta bi milioi euroraino gainerako sektoreetako enpresa aktiboentzat.

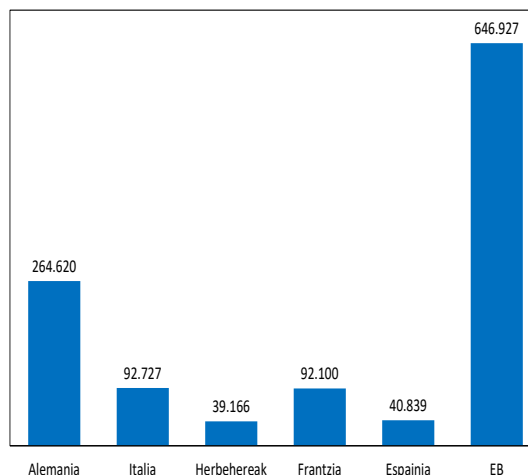
Testuinguru horretan, Europar Batasuna osatzen dute herrialdeek hainbat jarduera ezarri zituzten, batez ere prezioen igoera mugatzeko, bereziki ondasun energetikoena, baina baita elikagai jakin batzuen ere, eta familien eta enpresen errentei eusteko, erosteko ahalmenaren higaduraren aurrean. Bruegel izeneko *think tank*-ak egindako kalkuluen arabera, Europar Batasuneko estatu kideek 2021aren amaieratik 2023aren hasierara 646.000 milioi euro esleitu zituzten familiak eta enpresak energiaren kostu gero eta handiagoetatik babesteko.

**Gobernuek familiak eta enpresak energia krisitik babesteko esleitutako funtsak
(2021eko iraila - 2023ko urtarrila)
42. irudia**

BPGaren ehunekotan

Esleitutako funtsak. Milioi euro

Iturria: Bruegel. Zifra horiek aurrekontu-esleipenak eta zuzkidurak adierazten dituzte, eta horrek esan nahi du litekeena dela oraindik osorik erabili ez izana eta zati batean bakarrik gastatu ahal izatea. Ez dira sartzen nazioz gaindiko edo nazioz azpiko neurriak.

Termino erlatiboetan, neurriak Europar Batasuneko BPGaren %4,5era iritsiko lirateke, gainerakoen gaineratik Alemaniako %7,4 nabarmenduz. Italia %5etik gorakoa izango litzateke, eta Frantzia eta Espainia, berriz, %3,5 ingurukoa.

Neurri motei dagokienez, neurri gehienak orokorrak izan dira, eta biztanle guztiei edo gehienei eragiten diete. Horien artean, elektrizitatearen eta gasaren zergen murrizketak nabarmentzen dira, bai BEZarena, bai energiaren gaineko zerga espezifikokoena, bai erregaien prezioen hobariarena.

Jarduera horiek eragin zuzena dute prezioetan, errazago ezartzen dira eta berehalako eragina izaten dute kontsumitzaileengan. Hala ere, eragozpen batzuk ere badituzte: pizgarri okerrak sor ditzakete (adibidez, erregai fosilen gaineko diru laguntzek energia aurrezte eta alternatiba energetiko garbiagoen aldaketa eragozteaz gain, erregai fosil tradizionalen alde egiten dute); jarduera fokalizatuena baino kostu fiskal handiagoa dute; ez dira nahitaez bidezkoak (adibidez, erregaien prezioaren hobariak errenta handiko familiei mesede handiagoa egiten diete); inflazio handiko aldi luze baterako baldintzak sor ditzakete; edo, finkatu ondoren, politikoki zailak izan daitezke bertan behera uztea.

Ardaztutako neurriei dagokienez, neurri horiek batez ere sektore ekonomiko eta sozial kalteberenei laguntzera bideratu dira. Ekoizteko sistema babesteko neurrien barruan, garraio sektorearentzako laguntzak eta gasa modu intentsiboan erabiltzen duten industriei diru laguntzak ezarri ziren. Beste aldetik, gizarte kolektibo zaurgarrienen gaineko eragina arintzeko, gizarte bonuen programak indartu eta handitu ziren, baita talde horiei txkeak eta transferentziak eman ere.

Herrialde ezberdinetako politika fiskalen hedapen zabal honen aurrean, diru agintariak, hala nola Espainiako Bankuak (BdE) edo EBZk, krisi energetikoaren aurrean babesteko neurri fiskalak kirurgikoak izatearen garrantzia azpimarratu dute. Hala, EBZk gomendatzen du erantzun politika fiskala aldi baterakoa, espezifikoa eta egokitua izatea. Aldi baterakoa, epe ertainera eskaria gehiegi handitu ez dadin; espezifikoa, bultzada fiskalaren tamaina mugatua izan dadin eta gehien behar dutenei mesede egin diezaien; eta egokitua, energiaren eskaera murrizteko pizgarriak ahuldu ez ditzan.

Hurrengo taulan, Espainiako Bankuaren 2022ko Urteko Txostenetik egokituta, Estatuan hartutako energiaren krisiari eta inflazioari erantzuteko familiei eta enpresei laguntzeko zerga politikako neurri nagusiak zehazten dira. Aurrekontuetan eragin zuzena duten neurri horiei beste esku hartze neurri batzuk gehitu behar zaizkie alokairuko etxebizitzaren prezioetan eta energia inputetan, hala nola gasa edo butanoa.

Estatuan onartu diren zerga politikako neurri nagusiak familiei eta enpresei laguntzeko, energia krisiari eta inflazioari erantzuteko
28. taula

Diru sarrerren neurriak	Izaera fokalizatua
BEZ: Elektrizitate eta gasari ezarritako tipoen murrizketa	Ez
IEE: Elektrizitateari ezarritako tipoaren murrizketa	Ez
BEZ: Elikagaiei ezarritako tipoen jaitsiera	Ez
PFEZ: Lan errenten kenkaria, autonomoen beherapena, eskualdeko beherapenak	Ez
Gastu neurriak	Izaera fokalizatua
Familietarako eta garraioko profesionaletarako erregaiaren hobaria	Ez
Erregaietarako hobaria zabaltzea garraioko profesionalentzat	Bai
Energia prezioen gorakadak eragindako enpresentzako transferentziak	Bai
Ekoizpen sektore jakin batzuetarako transferentziak	Bai
200 €-ko txekoa familia kalteberentzat (bi paketeak)	Bai
%15eko igoera kotizazio gabeko pentsioetan (BGG barne)	Bai
Garraio publikorako diru laguntza	Ez
Ikasleentzako beka zabaltzea	Bai
Argindarraren eta gasaren sektorerako diru laguntzak, faktura jaisteko	Ez
Bonu sozial termikoa	Bai

Iturria: BdEren 2022ko Urteko Txostenetik egokitua.

2.3 Euskal sektore publikoaren erantzuna

EAEko ekonomiaren ezaugarri den maila anitzeko gobernantza esparruarekin bat etorritz, eta eskumen eremuak kontuan hartuta, Eusko Jaurlaritzak, gainerako euskal administrazioekin lankidetzan, jarduera multzo zabala jarri zuen abian, lehengaiak garestitzearen eta inflazio handiak eragindako erosteko ahalmenaren galeraren ondorioz zailtasun handienak dituzten familia eta enpresentzako laguntza indartzeko.

Jarduketak hiru fasetan bideratu ziren. Hasiera batean eta aldi baterako, premia-koago hartutako neurriak enpresei likidezia ematean oinarritu ziren, finantzaketa lerroen bidez. Halaber, helburu berarekin, foru aldundiek lehen zerga neurriak onartu zituzten. Ondoren, apirilean, Eusko Jaurlaritzak bi funts eratzea onartu zuen: erreskate ekonomikorako funtsa eta Isuri erreskate sozialerako funtsa. Azkenik, urrian, Hitzartuz programa onartu zen. Programa horrek, abian zeuden neurri eta programa sozialak indartzeaz gain, jarduera fiskalak eta familia eta enpresentzako eraginkortasun energetikoa hobetzeko zenbait neurri jasotzen zituen.

Euskal administrazioek hartutako neurri nagusiak
29. tabla

Neurri ekonomikoak		Funtsa / Programa	Erakundeak
Enpresa eta profesional autonomoentzako laguntzak	<ul style="list-style-type: none"> Lehen sektorerako laguntzak Industria sektorerako laguntzak Gizarte ekonomiako enpresentzako laguntzak Merkataritza sektorerako laguntzak 	ERRESKATE EKONOMIKORAKO FUNTSA/BESTEAK	Eusko Jaurlaritza eta foru aldundiak
Finantzaketarako eta likideziarako laguntzak	<ul style="list-style-type: none"> Zirkulatzaileren finantzaketa epe motz-ertainera (kredituak eta maileguak) Gabealdia handitzea Itzulketen atzerapena Parke teknologikoen alokairuak atzeratzea 	ERRESKATE EKONOMIKORAKO FUNTSA/ BESTEAK	Eusko Jaurlaritza
Neurri sozialak		Funtsa / Programa	Erakundeak
Garraio publikoaren erabiltzaileentzako laguntzak	<ul style="list-style-type: none"> Hobariak txarteletan 	BESTEAK	Eusko Jaurlaritza, foru aldundiak eta udalak

Neurri sozialak		Funtsa / Programa	Erakundeak
Familiak eta kolektibo kalteberak	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Gizarte Larrialdietarako Laguntzak (GLL) handitzea</i> • <i>Pobrezia energetikoaren programa handitzea</i> • <i>Azken Sarea Indartzen</i> • <i>Trapezistak indartzea</i> • <i>Loturak-Adinekoak</i> • <i>Etxerik gabeko pertsonen integrazioa</i> • <i>Bonu termikoa</i> • <i>Etxebizitza soziala eskuratzeko diru-sarreraren muga handitzea</i> • <i>Hornidura kostua murriztea etxebizitza sozialen parkean.</i> • <i>Talde kalteberengan inflazioak elikaduran duen eragina arintzeko laguntzak</i> 	ERRESKATE SOZIALERAKO FUNTSA -ISURI/ HITZARTUZ	Eusko Jaurlaritza
Ukrainako errefuxiatuak	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lehen harrerako programa</i> • <i>Azken Sarea Indartzen Ukraina</i> • <i>Loturak</i> • <i>Berritze</i> • <i>Aukerak handitzea Susperzen</i> 	ERRESKATE SOZIALERAKO FUNTSA -ISURI	Eusko Jaurlaritza

Zerga-neurriak		Funtsa/Programa	Erakundeak
Enpresak eta familiak	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Likidezia eta gastu kengarrien igoera</i> • <i>Balio erantsiaren gaineko zerga</i> • <i>Deflazioa eta kenkariak</i> 	HITZARTUZ / BESTEAK	Foru aldundiak

Eraginkortasun energetikorako laguntzak		Funtsa/Programa	Erakundeak
Familiak	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Autokontsumorako eta biltegiatzerako diru laguntzak.</i> • <i>Renove leihoak</i> 	HITZARTUZ	Eusko Jaurlaritza
Enpresa eta profesional autonomoak	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Energia intentsiboko enpresa txiki eta ertainentzako eta autonomoentzako kreditu lerro berezia</i> • <i>ETEen eta autonomoen energia-auditoretzen ildoak</i> • <i>Enpresen energia eraginkortasunerako diru laguntzak</i> 	HITZARTUZ	Eusko Jaurlaritza

Hitzartuz Oharra. Kurtsoan, Hitzartuz programari dagozkion neurriak Iturria: Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza.

Aipatzen diren jarduera nagusiak, alde batetik, ekonomiaren sareari zuzendutakoak dira, hala nola industria alorreko enpresentzako, lehen sektorearentzako eta merkataritzarentzako laguntzak, eta finantzaketarako eta likidezarako laguntza generikoak. Beste aldetik, gizarte erreskateko laguntzak daude, hau da, garraio publikoa erabiltzen duten pertsonentzako diru laguntzak (gehienak egoera ekonomiko ahulenak dituzten pertsonak dira), elikagaien garestitzeak gehien kaltetutako eta pobrezia energetikoaren atalasetik gertu dauden familientzako diru laguntzak, eta gatazkatik datozen errefuxiatuentzako laguntzak. Era berean, foru aldundiek zerga beherapenen eta energia eraginkortasunerako laguntzen bidez ezarritako zerga neurriak sartzen dira.

Zerga itunduak

2022. urtea ixtean, zerga bilketa %7,3 hazi zen EAEn, eta diru sarreraren errekorra lortu zuen, 17.130 milioi eurokoa izan baitzen, hau da, 2021ean baino 1.167 milioi euro gehiago. 2022ko ekitaldian erritmo onean hazi ziren zuzeneko zergak (%7,4) eta zeharkako zergak (%8,0). Era berean, 2023. urteari begira, erregistro hori gainditzea ere espero da, diru bilketaren aurreikuspena 18.000 milioi euro ingurukoa baita.

Iazko zerga diru bilketaren gorakada nabarmena prezioen igoera handiak eragin zuen neurri batean. Hain zuzen ere, eskariaren gorakadak, ekoizpen kate globaletan agertu ziren botila lepoek, krisi energetikoak eta Errusiak Ukraina inbaditu izanak inflazioa digitu bikoitzeko balioak markatzera eramane zuten, zerga jakin batzuetan zuzenean gorantz eraginez. Hala eta guztiz ere, Eusko Jaurlaritzak eta foru aldundiek neurri fiskal garrantzitsuak adostu zituzten inflazioaren ondorioak arintzeko.

Zehazki, beste neurri batzuen artean, honako hauek nabarmentzen dira: PFEZaren tarifaren tarte guztien deflatazioa %5,5ean, lan etekinei aplikatu beharreko atxikipen taularen doikuntza, zerga oinarri orokorraren araberrako kuotaren murrizketa eta ordainketa zatikatuak aurkeztetik salbuestea. Horrek guztiak 250 milioi euroko ahalegin fiskala ekarri zuen, eta, alde batetik, errentaren gaineko zergaren zergadun guztiei 140 milioiko onura ekarri zien, eta, bestetik, pertsona ahulenei 110 milioiokoa.

Analisia tributuetan zentratuta, zuzeneko zerga nagusia, hau da, PFEZ, %6,3 igo zen prezioek eta soldatek izandako gorakadaren ondorioz, baina igoera hori arindu egin zen tarifa deflatatu zelako

eta itzulketak bizkortu zirelako, herritarrek likidezia handiagoa izan zezaten. Soldaten bilakaerak bezala, enpleguaren tonu onak ere lagundu zuen aipatutako igoera lortzen, eta horrek lan atxikipenen igoera nabarmena ekarri zuen (%6,3). Era berean, zerga osatzen duten gainerako kapituluek hazkunde positiboak eskuratu zituzten, salbuespen bakarra ondare irabazien atxikipenak (-%17,6) izan zirelarik.

Zerga itunduen bilakaera
30. taula

Mila euro

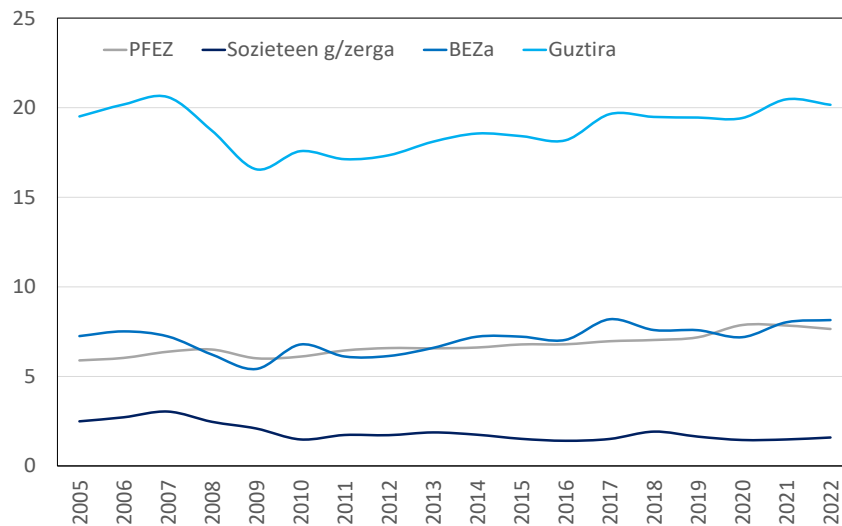
	Diru-bilketa		Urte arteko aldakuntza (%)				
	2022	2017	2018	2019	2020	2021	2022
PFEZ	6.497.698	6,0	5,4	5,7	-1,1	8,2	6,3
Sozietateen gaineko zerga	1.351.267	10,9	32,8	-11,7	-20,0	10,8	17,0
Ez-egoiliarren errentaren gaineko zerga	108.464	-	-2,4	59,8	-2,0	22,5	74,3
Oinordetza eta dohaintzen gaineko zerga	152.753	6,2	12,0	-7,4	-0,1	47,3	-15,1
Ondarearen gaineko zerga	169.734	1,2	13,3	-9,3	5,7	-3,2	-1,0
Kreditu entitateen gordailuen g/ zergak	28.835	2,1	-1,0	-1,6	14,3	-0,4	4,8
Energia elektrikoaren ekoizpenaren g/ zerga	641	2,2	6,1	-32,0	25,6	-17,1	-97,4
ZUZENAKO ZERGA GUZTIRA	8.309.391	7,2	10,2	1,6	-4,1	8,9	7,4
BEZaren bertoko kudeaketa	6.921.389	20,4	-3,3	3,3	-14,3	21,2	10,6
Ondare eskualdatzeen gaineko zerga	178.482	19,0	10,8	1,7	-13,7	29,9	-2,2
Egintza juridiko dokumentatuen g/ zerga	45.360	-0,9	20,9	1,1	-24,6	14,3	10,8
Garraiobide jakin batzuen g/ zerga bereziak	24.813	21,1	20,0	7,9	-42,9	26,2	22,4
Fabrikaz. zerga berezia. Bertoko kudeaketa	1.367.123	2,5	-0,7	12,6	-17,1	14,6	-10,1
Aseguru sarien gaineko zerga	112.458	2,0	4,6	-0,3	1,1	31,2	7,5
Joko jardueren gaineko zergak	4.621	20,5	11,0	-5,9	10,0	-3,8	-29,9
Berotegi efektuko gasen gaineko zergak	4.465	65,2	-7,6	-20,8	-7,1	13,4	39,2
Iraungitako zergak	-1	20,6	-23,5	70,2	96,3	25,9	98,2
ZEHARKAKO ZERGA GUZTIRA	8.785.378	16,4	-2,3	5,0	-14,8	20,1	8,0
TASAK ETA BESTE. SARRERAK GUZTIRA	35.948	-11,5	11,0	-7,5	-30,3	19,7	-60,7
ITUNDUTAKO ZERGA GUZTIRA	17.130.717	11,8	3,5	3,3	-9,8	14,4	7,3

Iturria: Foru aldundiak.

Zuzeneko zergapetzearekin jarraituz, sozietateen gaineko zergaren zenbakiak azpimarratu behar dira (%17,0), zerga nagusien artean gorakada handiena erakutsi baitzuen, nahiz eta egia den zerga horrek diru bilketa osoan duen pisu absolutua PFEZrena eta BEZarena baino nabarmen txikiagoa den. Portaera on hori, funtsean, azken urtean enpresen irabazietan izandako gorakadak eragin zuen.

Zeharkako zergei dagokienez, bigarren bilketa igoerarik handiena BEZean gertatu zen (%10,6), eta hori izan zen prezio igoerekiko esposiziorik handiena izan zuen zerga, kontsumoarekin zuzenean lotuta baitago. Hala, BEZaren bilketaren igoera oso handia izan zen, 2021. urtearen erdialdean hasitako inflazio prozesu batek eraginda. Hala ere, epe laburrera inflazioak BEZari neurri handiagoan eragiten badio ere, epe luzerako diru bilketa neurritsuagoa izatea espero daiteke, eta PFEZaren ondoriozko diru sarrerak, soldata igoerengatik ez ezik, pentsioak KPIarekin indexatzeagatik ere igotzea.

Zerga nagusien diru bilketa 2005-2022. BPGaren %a
43. irudia

Iturria: Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritzak egina, Eustaten eta foru aldundien datuak erabilia.

Azkenik, zerga bereziak izan ziren bilakaera positibo horren salbuespena, beren diru bilketa %10,1 murriztu baitzen 2021eko itxierarekin alderatuta, elektrizitatearen gaineko zergan gertatu zen zerga tasaren jaitsierak kaltetuta, hainbat arau-aldaketaren ondorioz. Elektrizitatearen zergaz gain, bere garrantzi negatiboagatik, hidrokarburoen jaitsiera (-%3,3) aipatu behar da, gasolioaren eta gasolinaren kontsumoetan izandako beherakaden ondoren.

Prezioen gehikuntzak zerga bilketaren bilakaeran eragin nabarmena izan zuen arren, zerga bilketaren hazkunde tasa ia erdira jaitsi zen aurreko urtekoaren aldean (%7,3 eta %14,4, hurrenez hurren). Eta horri gehitzen bazaio BPG nominalaren hazkundera handiagoa izan zela (%8,9), emaitza gisa lortu zen presio fiskala zertxobait murriztu zela, %20,5etik %20,2ra igaro baitzen. Berrito ere, BPGarekiko bilketa pisurik handiena izan zuen osagaia BEZa izan zen (%8,1), prezioen goranzko bilakaeraren ondorioz. Bestalde, PFEZak, hazkunde apalagoekin, BPGaren gaineko pisua murrizten jarraitu zuen (%7,6). Azkenik, sozietateen gaineko zerga egonkor mantendu zen, %1,5 inguruko zifrekin.

Eusko Jaurlaritzaren eta foru aldundien jarduera ekonomikoa

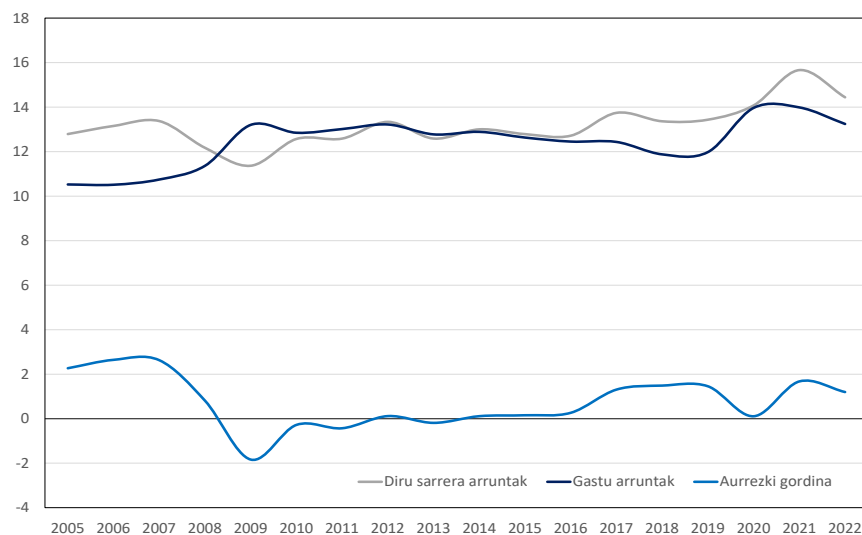
2022an diru sarrera arruntak BPGaren %14,4ra iritsi ziren, aurreko ekitaldian baino 1,3 puntu gutxiago. Lehen azaldu den bezala, zerga itunduak BPG nominala baino gutxiago hazi ziren, eta 0,3 puntu jaitsi ziren pisu erlatiboan. Baina diru sarreraren jaitsieraren arrazoi nagusia, batez ere, Estatutik zetozen transferentzia arrunten murrizketa izan zen. 2022an 342 milioi sartu ziren kontzeptu horrengatik, eta aurreko urtean, berriz, 1.104 milioi. Alde nabarmen hori azaltzen da 2021ean Estatutik covidaren ondorioz jaso ziren 740 milioiren (0,9 puntu) ezohiko diru sarrerengatik.

Kontrako noranzkoan eragin zuen 2022-2026 aldirako Ekarpenen Lege berriak, 2021eko urrian onartuak, eta, beraz, Euskadiko maila instituzional guztiek 2022ko aurrekontuak egin zituzten metodologia berria aplikatuz. Lehen aldia zen lege hori egiten zela udalerrriak Herri Dirubideen Euskal Kontseiluan sartu ondoren, 2016an onartutako Euskadiko Toki Erakundeei buruzko Legearen ondoren. Berritasun garrantzitsuena koefiziente bertikalaren balio berria da, %70,04tik %70,81era igo baita, batez ere Eusko Jaurlaritzak azken urteetan bere gain hartutako eskualdaketa berrien integrazioagatik.

Bestalde, gastu arruntek pisua galdu zuten aurreko bi ekitaldietako gorakada handiaren ondoren, nahiz eta oraindik pandemiaren aurreko datuen gainetik dauden, 2020an hasitako bultzada fiskalaren ondoren. 0,8 puntuko jaitsiera funtzionamendu gastuen eta transferentzia arrunten beherakadak eragin zuen batez ere, 0,4 puntu errubrika bakoitzean. Osasun egoeraren hobekuntzak covid neurrien baliabideak murriztea ahalbidetu zuen. 2022an pandemiaren ondorioei aurre egiteko eta arintzeko jardueretako batzuk mantendu ziren, 322 milioi eurora iritsiz, eta aurreko ekitaldian 740 milioi euro bideratu ziren. Guztira, hasi zenetik, 1.725 milioira iritsi dira Eusko Jaurlaritzak covid-19aren aurka hartutako neurriak.

Kontrako norabidean, krisi energetiko eta inflazio eragileari erantzuteko hartutako neurriek, sektore kaltetuenetan eta lehen aipatutako familien unitate kalteberenetan dituen eraginak arintzeko, gastuak handitzea ekarri zuten. Halaber, 2022ko martxoan sinatu zen Bizitzeko Gutxieneko Diru Sarrera Euskadiri eskualdatzeko akordioa. Transferentzia horren ondorioz, Eusko Jaurlaritzak arduratzen zen BGDSa izapidetzeaz, aitortzeaz eta ordaintzeaz. Eskualdaketaren ikuspegi ekonomikotik, Euskadik Kupotik deskontatuko du BGDSaren estatu mailako kostuaren %6,24.

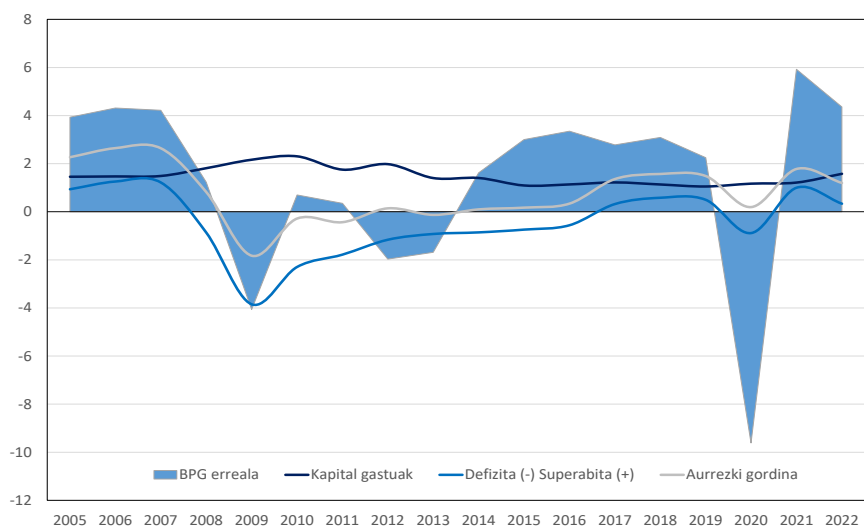
Eusko Jaurlaritzaren eragiketa arrunten bilakaera 2005-2022. BPGaren %a
44. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu likidazioa eta gauzatzea.

Diru sarreren eta, neurri txikiagoan, gastu arrunten jaitzierak Eusko Jaurlaritzaren aurrezki gordinaren beherakada ekarri zuen, termino absolutuetan zein erlatiboetan, eta BPGaren terminoetan %1,2ra iritsi zen, aurreko urtekoa baino puntu erdi inguru txikiagoa.

Eusko Jaurlaritzaren aurrezki, kapitaleko gastua eta defizita 2005-2022. BPGaren %a
45. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu likidazioa eta gauzatzea.

2022ko aurrekontua suspertze eta eraldaketa ekonomikoa ardatz hartuta egin zen, inbertsio publikoa nabarmen handituz. 2021eko ekitaldian jada, ikusita nola ari zen eboluzionatzen aurrekontuaren exekuzioa, bai sarrerena bai gastuena, eta diruzaintzako gerakinak sartzeak lagunduta, hainbat planekin indartu zen inbertsio publikoa, zeina izan baitzen Atzeraldi Handiaren ondoren egindako kontsolidazio fiskalaren doikuntzaren aldagaia, eta gutxieneko mailetan baitzegoen. Europar Batasunak arau fiskalak bertan behera uzteak eragindako salbuespenezko egoeratik eratorritako aurrekaririk gabeko aukera leihoa aprobetxatu nahi zen.

Hala, 2021ean Lehentasunezko Jarduketa Eremuen Plana (ZAP) jarri zen abian, lurraldearen berrerekarako jarduera, eskualde behartsuetan trakzio proiektu batzuk dinamizatzeke. 2022an,

Eusko Jaurlaritzari zegozkion inbertsioen 76 milioi gauzatu ziren, eta, guztira, 131 milioiko inbertsioa egin zen bi urte horietan.

Inbertsio jarduera hori gero osatu zen, irismen orokorragoa duen beste batekin, 2021eko Ezohiko Inbertsio Planarekin, abian diren eraldaketak bultzatzeko, besteak beste, zientzia, teknologia eta berrikuntzako EAEko sistemaren egitura teknologikoak indartzeko, bai eta hezkuntzako, osasuneko, judizialeko edo etxebizitzako azpiegiturak ere.

2022an, Eusko Jaurlaritzak, foru aldundiekin batera, Euskadiko 2022-2024 Inbertsio Estrategikoen Plana jarri zuen abian. Plan horrek 530 milioi euro inguru aktibatzea zekarren, datozen urteetako apustu estrategikoak bultzatzeko. Plan hau EAEko erakundeen baliabide endogenoetatik eta Berreskurapen eta Erresilientzia Mekanisмотik (MRR) datozen Europako baliabideetatik elikatzen da. 2022an 113 milioi euro inbertitu ziren hainbat proiektutatik.

MRR funts horiek bi bidetatik etortzen dira Euskadira: baliabide batzuk Eusko Jaurlaritzak jasotzen ditu, eta bera arduratzen da funts horien kudeatzeaz; beste batzuk, ordea, zuzenean kudeatzen ditu Estatuak, batez ere Ekonomia Berreskuratzeko eta Eraldatzeko Proiektu Estrategikoen (PERTE) bidez. EAEko udallerriek ere zuzenean jasotzen dituzte baliabideak Estatutik, toki erakundeei zuzendutako deialdi espezifiko bidez. 2023ko apirila arte 1.456 milioi euro esleitu zitzaizkion Euskadiri; horietatik 1.045 milioi euro Eusko Jaurlaritzaren kudeaketakoak ziren, eta gainerakoa, 411 milioi, Estatuaren zuzeneko kudeaketaren bidez.

Hala ere, funts horien exekuzioa eta ekonomia errealerako translazio maila aurreikusitakoa baino motelagoak izaten ari dira. Eusko Jaurlaritzaren MRR programako inbertsioak 270 milioira igo ziren 2022an, eta aurreko urtean 24 milioi eurokoak baino ez ziren izan.

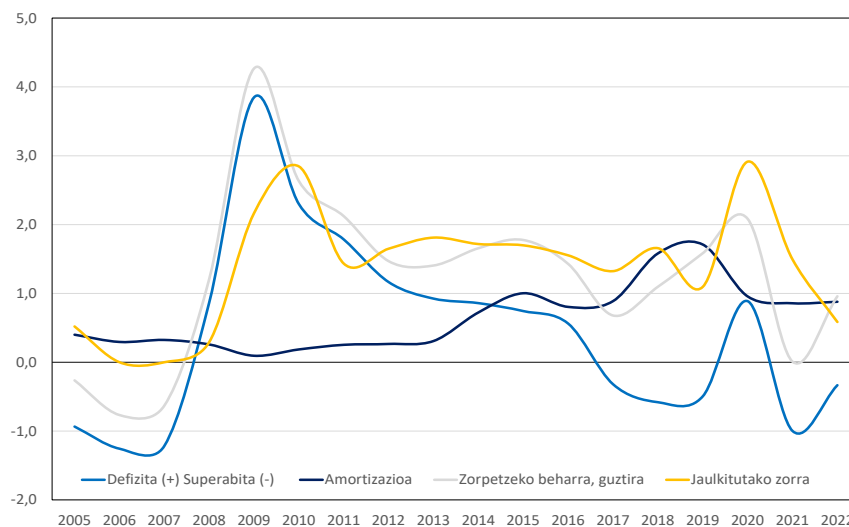
Inbertsioaren aldeko apustu horren emaitza izan zen kapitaleko gastuak %40 baino gehiago handitu zirela aurreko ekitaldiarekin alderatuta, hau da BPGaren 0,4 puntu. Horrela, BPGaren %1,6ra iritsi zen, azken hamarkadako zifrarik altuena, baina oraindik gobernuaren inbertsio zifra historikoen azpitik.

Kapitaleko gastuen igoera diru sarrerek konpentsatu dute, eta, beraz, aurrezki gordinaren jaitsiera finantzaketa ahalmenaren 0,7 puntuko jaitsierara eraman da (BPGaren %0,3). MRR proiektuei lotutako funtsek denboran zehar izan duten eragina neutroa izan arren -lotutako gastuak jasotako

transferentzietan dagozkie-, aurreko ekitaldian funtsen gauzatze maila txikiak aurrekontu superabita %0,3 inguru handitu zuen. Kontabilitate nazionalari dagokionez, zeina finantza egonkortasunaren helburuetan adierazle gisa erabiltzen den, ia aurrekontu oreka lortu da (BPGaren -%0,1), eta, horrela, 2021eko uztaileko Ekonomia Itunaren Batzorde Mistoan adostu zen defiziteko helburua bete da (-%0,9).

Finantzatzeko ahalmena murriztu, finantza aktiboak %0,4 handitu eta zorra 750 milioi euro inguru (BPGaren %0,9) amortizatu zen arren, zorraren jaulkipena nabarmen murriztu zen aurreko ekitaldiekin alderatuta, 500 milioikoa izan baitzen (BPGaren 0,6 puntu), 2021ean baino ia puntu bat gutxiago, eta zorpetzeko beharra baino txikiagoa. 2022aren hasieran, diruzaintzako soberakin erabilgarriak 1.800 milioi eurokoak izan ziren, zorra jaulkitzeko politikaren ondorioz, azken ekitaldietan zorpetzeko beharrak baino handiagoak, bereziki 2021ean, aurrekaririk gabeko mailara iritsi baitzen, BPGaren %1,4ra. 2022ko ekitaldian 318 milioi euro erabili ziren aurrekontua finantzatzeko.

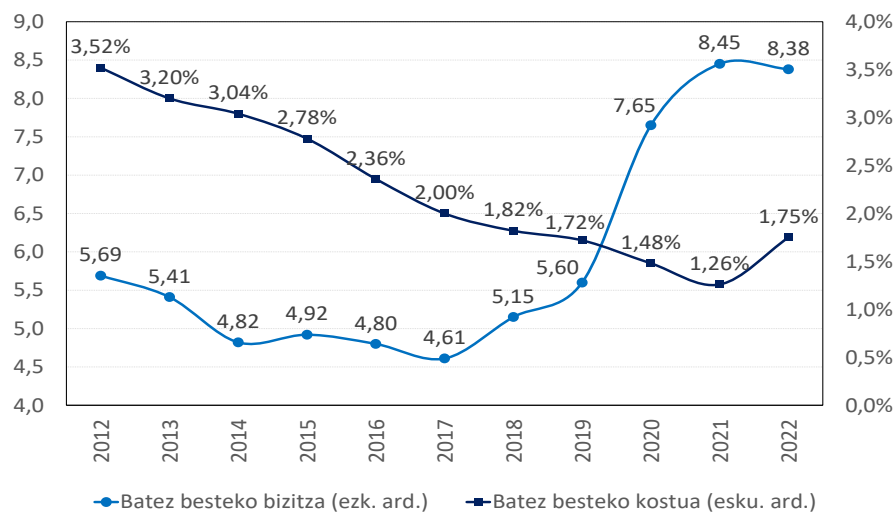
Eusko Jaurlaritzaren zorpetze beharren analisia 2005-2022. BPGaren %a
46. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu likidazioa eta gauzatzea.

2022an zor jaulkipen bakarra egin zen bonu jasagarrien bidez, seigarrena, onarpen zabalarekin eta oraindik aldeko baldintzekin: %1,875eko kupoi finkoa 11 urterako. Bonu horien jaulkipenak, guztira, 3.700 milioi eurokoak izan ziren urtearen amaieran, eta zor publikoko tituluen erdia baino gehiago eta Eusko Jaurlaritzaren zorpetze osoaren %36 ziren.

Zorraren kostua eta bizitza
47. irudia

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu likidazioa eta gauzatzea.

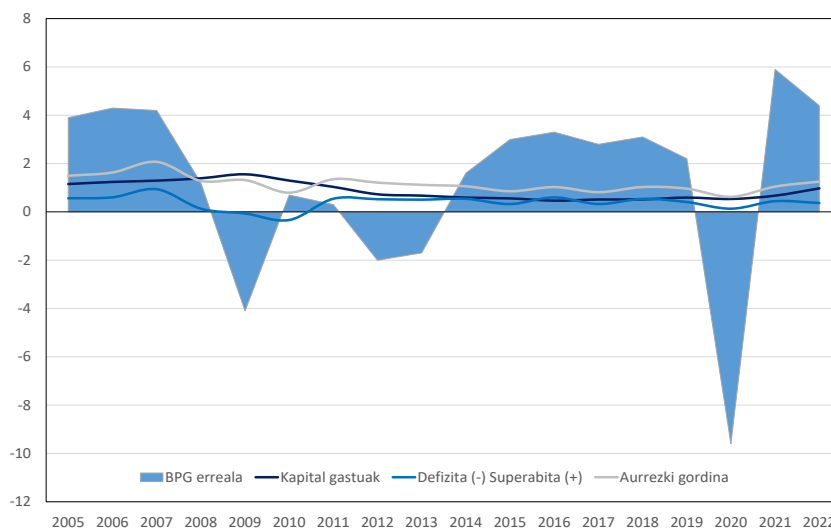
Zorraren ezaugarriari dagokionez, 2022an hasi zen nabaritzen moneta politikaren gogortzea, eta zorraren batez besteko kostua zertxobait handitu zen, oinarrizko 50 puntutan. Zorraren batez besteko bizitza ez zen askorik murriztu eta 8,38 urtera iritsi zen. Beste aldetik, epe laburreko finantzaketak finantzaketa iturri garrantzitsua izaten jarraitzen du, BPGaren %0,9ko ekarpen batekin.

2022. urtean zorra, gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera, 350 milioi euro murriztu zen (10.821 milioi eurotan kokatu zen). Jaitsiera horren eta BPG nominalaren hazkunde handiaren ondorioz, termino erlatiboetan 1,9 puntu jaitsi zen, %13,7ra arte, Ekonomia Itunaren Batzorde

Mistoan adostutako %15,6ko helburuaren azpitik. Euskadi da, Madrilen atzetik, zorpetze maila txikiena duen autonomia erkidegoa.

Foru aldundiei dagokienez, 2022an aurrekontuaren superabita BPGaren %0,4an mantendu dute, azken urteetako batez besteko maila baita. 2020an, egoera pandemikoak eta ezohiko neurriak hartu beharrak Ekonomia Itunaren Batzorde Mistoan akordioa eragin zuten, eta akordio horrek, foru aldundiek toki erakundeen barruan zuten berezitasuna kontuan hartuta, aurrekontu defizita izateko aukera jasotzen zuen. Hain zuzen ere, 2022an %0,2ko defizit bateratua ezarri zen aldundietan. Hala ere, aurreko urteetan bezala, ez zen beharrezkoa izan defizita izatea.

Foru aldundien aurrekia, kapital gastuak eta defizita 2005-2022. BPGaren %a
48. irudia

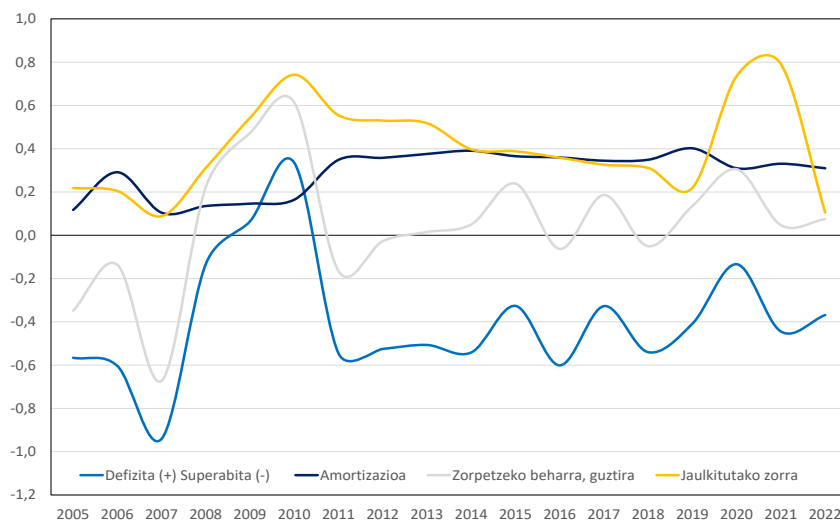

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu likidazioa eta gauzatzea.

Diru sarrera arruntei eragin dien bilketaren pisuak behera egin duen arren (BPGaren %21,1), gastu arruntaren maila txikiagoak (BPGaren %19,9) aurrezki gordina BPGaren %1,3ra igotzea ahalbidetu zuen, azken hamarkadako zifrarik altuena baita. Aurrezpen horren ondorioz, inbertsioa nabarmen handitu zen, BPGaren %1eraino, azken 10 urteetan baino nabarmen handiagoa, orduan %0,6 ingurukoa izan baitzen, baina oraindik ez zen iritsi Atzeraldi Handiaren aurreko mailara. Hemen

paper nabarmena izan du Euskadiko inbertsio estrategikoen erakunde arteko aipatutako planak, 2022ko ekitaldian hasi zenak.

Foru aldundien zorpetze beharraren analisia 2005-2022. BPGaren %a
49. irudia

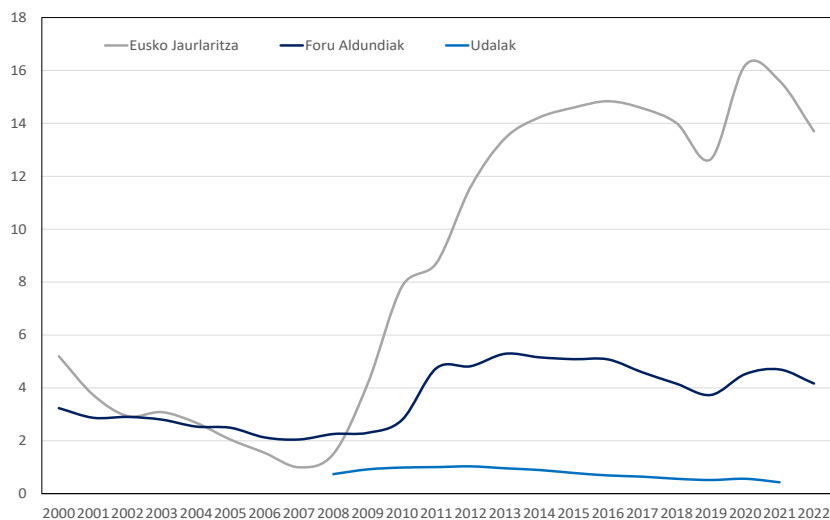

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu likidazioa eta gauzatzea.

Aurreko urteetan ez bezala (urte horietan zorra handitu egin zen), 2022an zorraren jaulkipena oso txikia izan zen, 90 milioi eurokoa (BPGaren %0,1), zenbakirik txikiena 2007tik, eta 617 milioi eurokoa 2021ean (BPGaren %0,8). Kontuan hartuta zorraren amortizazioa aurreko urteetako zifren antzekoetan mantendu zela (BPGaren %0,3), zorraren jaulkipena zorpetze beharren antzekoa izan zen.

Gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera, foru aldundien zorra 0,5 puntu beheratu da (80 milioi euro). Eusko Jaurlaritzaren zor biziaren beherakadarekin batera, esan daiteke administrazio autonomoaren zorra 2,5 puntu inguru jaitsi dela (EAEko udalen zorraren bilakaera ezagutzea falta da).

Administrazio Autonomoaren zor publikoaren bilakaera (gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera). BPGaren %a
50. irudia

Iturria: Espainiako Bankua, Ogasun Ministerioa eta INE (eskualdeko kontabilitatea).

Eusko Jaurlaritzak egindako gastuaren analisi funtzionala

Eusko Jaurlaritzaren guztizko gastuak aurreko urtean izandako hazkundera errepikatu zuen 2022an, %8 ingurukoa, eta BPGaren %16,1era iritsi zen. Hori horrela, gastu publikoaren pisu erlatiboa pandemiaren aurreko urteetako bano puntu bat handiagoa da oraindik zifretan.

2022an, Eusko Jaurlaritzak 13.722 milioi euro gastatu zituen, aurreko urtean baino 1.004 milioi euro gehiago, eta, aurten bezala, inoizko zifrarik altuena lortu du berriro. Hazkunde horren zatirik handiena osasungintzara bideratu zen, horixe baita gastu-bolumenari dagokionez lehen funtzioa, %10etik gorako hazkunderarekin. 442 milioi euroko igoera horrek BPGaren %5,4ra igo zuen bere pisua, eta finantza krisian lortutako serieko baliorik handiena berdindu zuen.

Osasun arloko gastuak handitu egin ziren, batez ere, osagai nagusia, Osakidetzako langileen gastuak, %14 handitu egin zirelako, 2.589 milioira iritsi arte. Igoera esanguratsu horren atzean

27.000 langileri baino gehiagori 2019-2022 aldian egindako aparteko ordainketa egon zen, 300 milioitik gorako zenbatekoan. Aitzitik, farmaziako gastua ia bere horretan mantendu zen, eta %2 pasatxo igo zen, 548 milioira iritsi arte.

Hezkuntzako gastua, gastuaren bolumenaren arabera bigarren funtzioa baita, osasungintzako baino gutxiago hazi zen, %6, eta 182 milioi euro gehitu zen. BPGari dagokionez, pisuak pixka bat egin zuen behera, hamarren bat, %3,8ra iritsi arte. Bigarren Hezkuntzak eta Lanbide Heziketak BPGarekiko pisu erlatiboari eutsi zioten; Unibertsitate eta Haur Hezkuntzak eta Lehen Hezkuntzak, berriz, behera egin zuten apur bat. Jaitsiera hori gorabehera, pandemia aurreko urteetan baino handiagoa izaten jarraitzen du.

Langabeei zein langileei zuzendutako prestakuntza politikek gehiago hazi zituzten beren baliabideak, eta %25 handitu ziren 132 milioira iritsi arte. Enplegu politiketan eginiko gastua ere nabarmen hazi zen, %16, 292 milioi euroraino. Horrela, sustapen sozialeko politikek BPGaren puntu erdia gainditzen dute.

Hain zuzen ere, enpleguaren sendotasunak diru sarrerak bermatzeko errentara bideratutako baliabideak murriztea ekarri zuen. Hala eta guztiz ere, Eusko Jaurlaritzak Bizitzeko Gutxieneko Diru Sarreraren kudeaketa bere gain hartu zuenez, gizarteratze politiken gastuak %8 handitu ziren, 480 milioira arte. Oro har, segurtasun eta babes sozialeko gastuak BPGaren %0,8 dira.

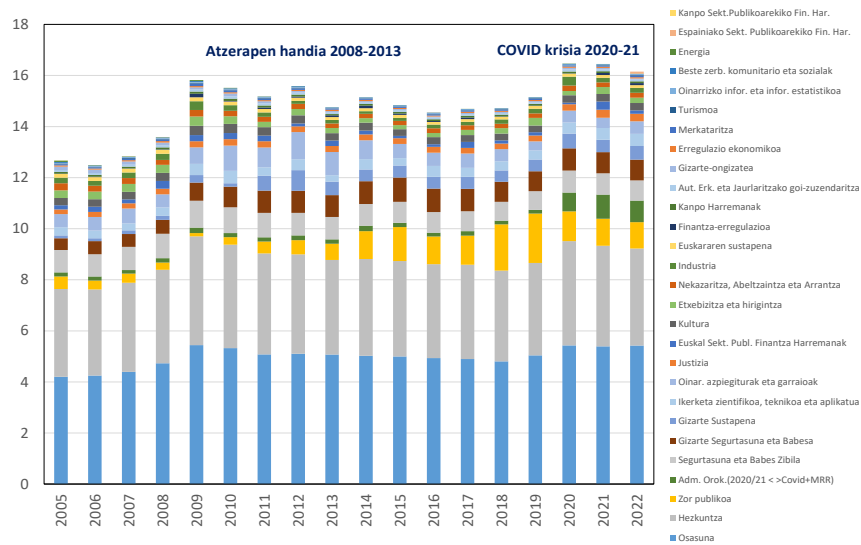
2022. urtean, etxebizitzako eta hirigintzako gastua, alde batetik, aurrekontuko funts arruntetatik finantzatu zen, eta, bestetik, MRRtik lortutako baliabideetatik, BPGaren %0,3ra iritsiz. Lehenengo kasuan, bideratutako zenbatekoa %17 murriztu zen 176 milioira arte. Alokabideri eta Visasari 2021ean, inbertsioen aparteko planaren barruan, egindako 30 milioi inguruko aparteko ekarpenak azaltzen du alde horren zati bat. Europako funtsetik 43 milioi euro batu ziren, eta batez ere energia eraginkortasuna sustatzeko erabili ziren, bai alokairuko etxebizitza sozialak sustatzeko, bai etxebizitzak birgaitzeko.

2022an, MRRtik datozen baliabide guztiak bideratzen dituen programaren bidez, 329 milioi euro gastatu ziren, BPGaren %0,4. Datozen urteetan, funts horien bidezko gastuak garrantzi berezia hartuko du, eta inbertsio eta programa kopuru handia osatzeko eta bultzatzeko aukera emango du. Baliabide horien politika onuradun nagusiak gizarte politikekin, etxebizitza birgaitzearekin eta hiri-

berroneratzearekin eta mugikortasun jasangarriarekin, garraioekin eta azpiegiturekin lotutakoak izango dira.

Hain zuzen ere, 2022an, funts horietatik 42 milioi euro inguru bideratu ziren Eusko Trenbideetara eta Euskal Trenbide Sarera (Red Ferroviaria Vasca). Baliabide horiek trenbide garraioaren azpiegitura eta kudeaketa gastuei gehitu behar zaizkie, %42ko hazkunde handia izan baitzuten aurreko urtearen aldean, 289 milioi eurora iritsiz. Guztira, azpiegituretako gastua, Euskal Y-aren kudeaketaren ardura kontuan hartu gabe, hamarren bat inguru hazi zen eta BPGaren %0,4ra iritsi zen.

Eusko Jaurlaritzak gauzatutako gastuaren bilakaera (2005-2022). BPGaren %a
51. irudia

Iturria: Eustat eta Eusko Jaurlaritza; Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza.

Azpiegituretan ez ezik, ikerketan eta garapenean ere inbertitzea funtsezkoa da Euskadi lehiatu ahal izateko eta gaur egungo ingurunera egokitu ahal izateko. Ingurune horren ezaugarri nagusiak eraldaketa sakonak dira. Eusko Jaurlaritzak, 2022an, I+G+Bren aldeko apustu sendoa egiten jarraitu zuen, gastu horien hazkunde handian islatu zena. Horrela, ikerketa zientifikoa, teknikoa eta aplikatua izeneko funtziora bideratutako kopuruak %14 igo ziren 405 milioira arte. Zenbateko horri

beste batzuk gehitu beharko litzazkioke, hala nola beste programa batzuetan sartutako osasun ikerketako edo hezkuntza berrikuntzako gastuak.

2022an, 100 milioi euro baino gehiago bideratu ziren erregulazio ekonomikoaren funtziora, eta finantza erregulaziora bideratutako kopurua nabarmendu behar da. Finantzen Euskal Institutuaren bidez, aurreko urtean bezala, 50 milioi eman zitzaizkion Finkatuz funtsari. Ekarpen horrekin, funtsak 267 milioira igo zuen bere kapitala, eta kopuru hori 307 milioi eurora iritsiko da 2023an zehar. Finkatuz funtsak, 2021ean sortutakoak, EAEko enpresa handietan epe luzeko finantza partaidetza du helburu, Euskadin sustraitzen jarraituko dutela eta euskal produkzio sare osoan trakzio izaera izango dutela bermatzeko. 2022ko ekitaldia ixtean, bere zorroak ITP Aero (%6), CAF (%3) eta Kaiku (%7,31) enpresetan zituen partaidetzak, 104 milioi euroko bolumen inbertituarekin (kapitalaren %39).

Lehenago ere adierazi den bezala, Eusko Jaurlaritzak, Ukrainako gerraren eta inflazio krisiaren aurrean, erreskate ekonomikorako funts bat jarri zuen abian, gatazkak eta prezioen igoerak enpresa eta sektore kaltetuenetan izan dituen ondorioak arintzeko. Salbuespenezko neurri horiek batez ere lehen sektoreari, industriari eta merkataritzari zuzendutakoak ziren eta produkzioko sektoreei zuzendutako politiken gastuaren %23ko hazkundera azaltzen dute. Ekoizpen sektoreetara bideratutako baliabideen bolumena, diru laguntzak barne, 414 milioi eurokoa izan zen (BPGren %0,5).

Azkenik, zor publikoaren zerbitzura bideratutako zenbatekoa 878 milioi eurokoa izan zen, eta BPGaren %1 izaten jarraitu zuen. Zorraren amortizazioa 746 milioikoa izan zen, %12 gehiago, eta finantzazioko gastuak %10 murriztu ziren, 132 milioi eurora iritsi arte. Datozen hamaika urteetan, zorraren zati handienaren epe muga helduko da, 8.700 milioi euroena, erritmo nahiko konstantean, eta urteko batez bestekoa 800 milioi ingurukoa izango da. Aldiz, epe laburrean behintzat, diru politika gogortzeak finantza kostuak handitzea eragingo du, eta horrek zorraren zerbitzua handitzea ekarriko du.

Etorkizuneko finantza publikoen jasangarritasuna

Aldaketa demografiko eta sozialek, EAEko gizartea murgilduta dagoen zahartzeko prozesuaren protagonismo kritikoarekin, garapen teknologiko bizkorrarekin, araudi propioa nahiz komuneko araudi aldaketekin, eta bilakaera ekonomikoa, gero eta arrisku handiagoa baitu asaldura globalen aurrean eta ziurgabetasunen mende baitago, epe labur, ertain eta luzera finantza publikoen jasangarritasunean eragingo duten faktore nagusiak laburbiltzen dituzte.

Biztanleriaren adin egituraren aldaketekiko bereziki sentikorrek dira Eusko Jaurlaritzaren ardurapeko bi gastu errubrika handiak: osasuna eta hezkuntza. Kalteberatasuneko egoerak arintzera eta etorkizuneko apustu estrategiko gisa I+G+B bultzatzera bideratutako partidek aurrekontuaren gainean egingo duten presioak ere arreta berezia merezi du.

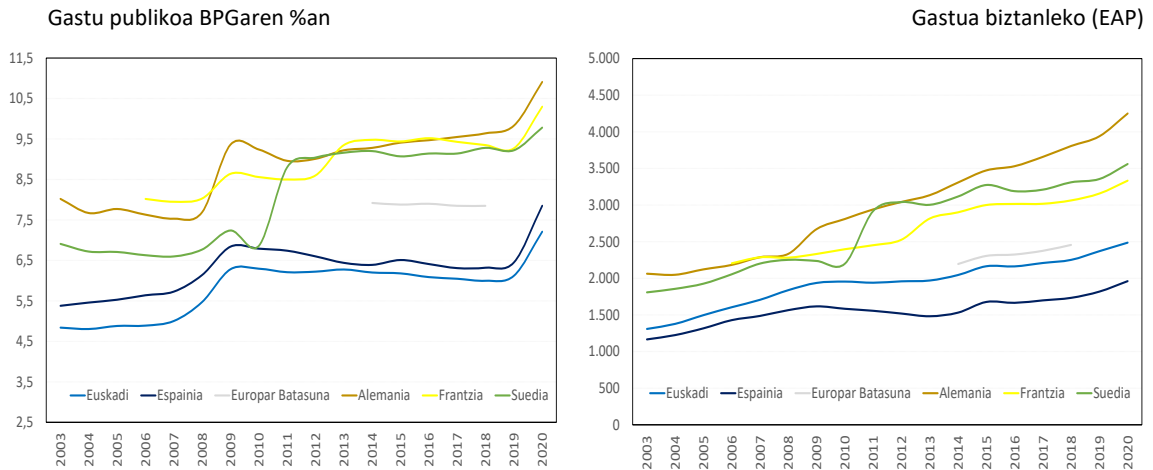
Osasuna

Pandemia hasi aurreko osasunean eginiko gastu publikoa Euskadin (BPGaren %6,1 2019an) Espainiakoa (%6,4) baino hiru hamarren txikiagoa zen, Europar Batasuneko (%7,9) baino ia bi puntu txikiagoa, eta hiru puntu baino gehiagora zeuden Alemania (%9,8), Frantzia (%9,3) eta Suedia (%9,2). Osasun larrialdiak EAEko BPGaren ehuneko 1,1 puntu gehiago hartu zituen, Frantzia, Alemania, Italia, Herbehereak edo Portugal bezalako herrialdeetakoaren antzeko hazkunde, eta Estatukoa baino hiru hamarren txikiagoa.

Biztanle bakoitzeko, erosteko ahalmenaren parekotasunean (EAP), osasuneko gastu publikoa EAEn Estatuan baino %27 handiagoa da, baina Europar Batasunean baino %8 txikiagoa, Frantzian baino %25 txikiagoa, Danimarkan, Herbehereetan edo Suedian baino %30 txikiagoa eta Alemanian baino %40 txikiagoa.

Biztanleriaren zahartzea arriskutsua da osasunaren finantzaketaren iraunkortasunerako, bi arrazoiengatik: lehenik eta behin, bizitza luzeraren gorakadak, eta horrek endekapenezko patologia kronikoak eta komorbilitatea areagotzeak, zerbitzuen eskaria luzarago handitzera garamatza, eta, beraz, gastuak handitzera (adinen araberako osasun gastuaren J forma ezaguna); era berean, biztanleriaren zahartzeak mendekotasun tasa handitzea dakar, langileen proportzioa murriztu egiten baita.

Osasunean egindako gastu publikoaren bilakaera
52. irudia

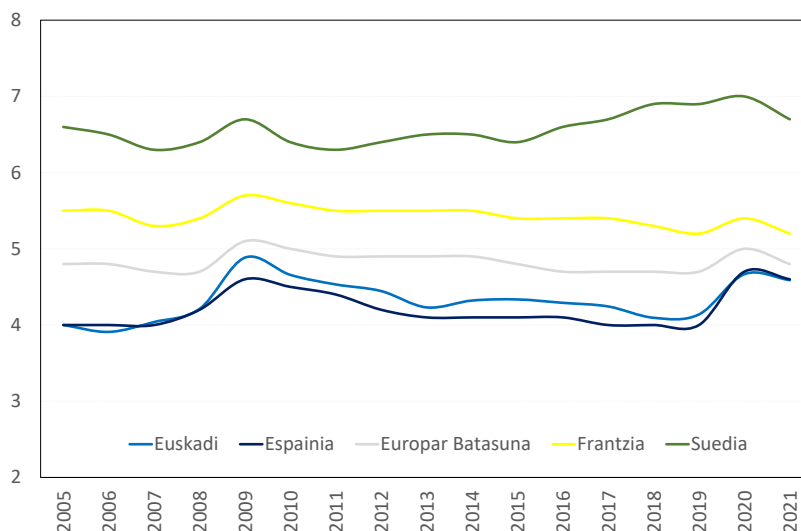
Iturria: Eustat eta Eurostat.

Zahartzeaz gain, kultura balioetan eta familia egituretan izandako aldaketek eragindako zaintza informalen sareen murrizketa, berrikuntza mediko garestiak etengabe agertzea, immigrazioa handitzea, ingurumen faktoreen erikotasunean eragin handiagoa izatea eta herritarren igurikimenak handitzea osasun zainketen kalitateari eta erabilgarritasunari dagokienez, beste joera batzuk dira osasun zerbitzuak gero eta gehiago erabiltzea dakartenak, eta horrek asistentzia egitura guztietako baliabide materialak eta giza baliabideak indartzea eskatuko du, bereziki lehen mailako arretakoak. Azken batean, eta aldizka gertatzen den bezala, osasuneko gastua izango da aurrekontu-tentsioaren iturri nagusia.

Hezkuntza

Hezkuntzan eginiko gastu publikoa, BPGaren ehuneko gisa, EAEn Europar Batasun osoan bideratutakoa (%4,8) baino bi hamarren eskas txikiagoa izan zen 2021ean, eta Estatukoaren antzeko mailan mantendu zen. Asmo handiagoko begirada baten arabera, Euskadi BPGaren sei hamarren beherago dago Frantziaren (%5,2) eta Suediaren (%6,7) aldean.

Hezkuntzan eginiko gastu publikoaren bilakaera. BPGaren %a
53. irudia

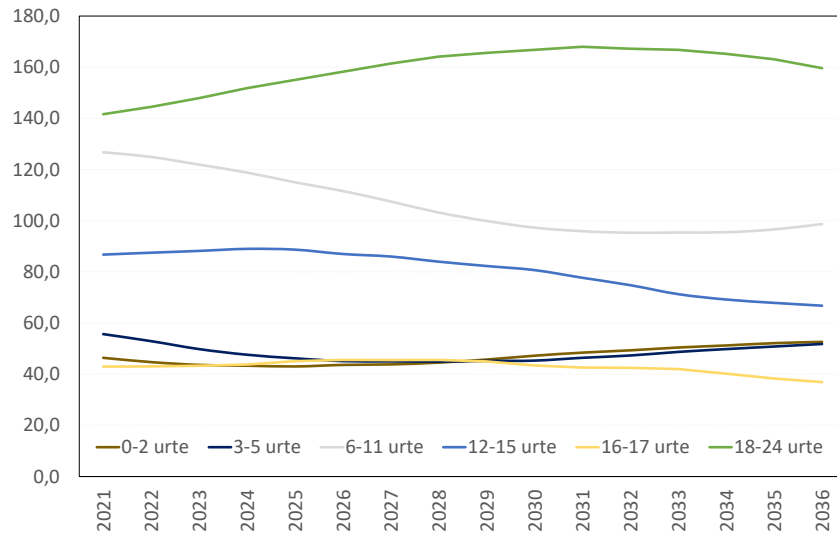

Iturria: Eurostat eta IGAE, COFOG, eta Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza, Ekonomia eta Ogasun Sailaren eta Hezkuntza Ministerioaren datuetan oinarrituta.

Unibertsitateaz kanpoko etapetan, EAEko hezkuntza sistemak sare publiko bat eta itunpeko sare pribatu bat ditu, eta horietako bakoitzean ikasleen erdia inguru eskolatzen da. Itundu gabeko ikastetxe pribatuen presentzia ez da ohikoa; Estatu osoan, ordea, itunpeko ikastetxeek ikasleen %25,2 eskolatzen dute batez beste, eta itundu gabeko ikastetxe pribatuek %7,4 (2020-2021 ikasturtea). Hezkuntza Ministerioaren datuek ere adierazten dute Euskadi dela unibertsitatez kanpoko ikasle bakoitzeko gastu publiko handiena duen autonomia erkidegoa, bai ikastetxe publikoetan (Estatuan baino %56 gehiago), bai ikastetxe publikoak eta ikastetxe itunduak batuta (%29).

Euskadik bizi duen jaiotza tasaren krisiaren ondorioz, 2010etik 2022ra bitartean jaiotzen kopurua %32,6 jaitsi baita, eskola adinean dagoen biztanleria murriztu egingo da datozen urteetan. Eustaten biztanleria proiektzioen arabera, eskolan sartzeko adinean dagoen biztanleria (0-24 urte) %7 gutxituko da modu iraunkorrean 2036rako (34.000 biztanle inguru), baina ibilbideak eta erritmoak desberdinak izango dira hezkuntza ziklo bakoitzean, jaiotza tasaren gorabeherek ziklo horietan eragina izan ahala.

Eskola adineko biztanleriaren bilakaera 2021-2036. Milakoak
54. irudia

Iturria: Eustat. Biztanleria proiektzioak 2036.

Hala, etapaka, 2021etik 2036ra bitartean aurreikusten da eskolaurreko biztanleria (0 eta 2 urte artekoa) %13 handituko dela, 6.200 haur inguru, 2024tik aurrera jaiotza tasak gora egin ondoren. Haur Hezkuntzako 2. zikloan (3 eta 5 urte artekoa), berriz, behera egingo du epe laburrean, eta, ondoren, suspertu egingo da, baina 2021eko zifretara iritsi gabe, aldi osoan %7 jaitsita, 4.000 ikasle ingururekin. Lehen hezkuntzan (6-11 urte) bizi diren biztanleak %22 gutxituko dira, 28.000 haur inguru, DBHn (12-15 urte) bizi direnak %24, 20.000 pertsona inguru, eta derrigorrezko bigarren hezkuntzaren ondoko ikasketetan (16-17 urte) bizi direnak %14, 6.000 biztanle gutxiagorekin alderatuta. Azkenik, 18 eta 24 urte bitarteko kohorteak, unibertsitateko edo goi mailako ikasketak egiten dituzten biztanle gehienak biltzen dituenak, %13 egingo luke gora, 18.000 biztanle inguru, nahiz eta 2032tik aurrera beheranzko joera izan.

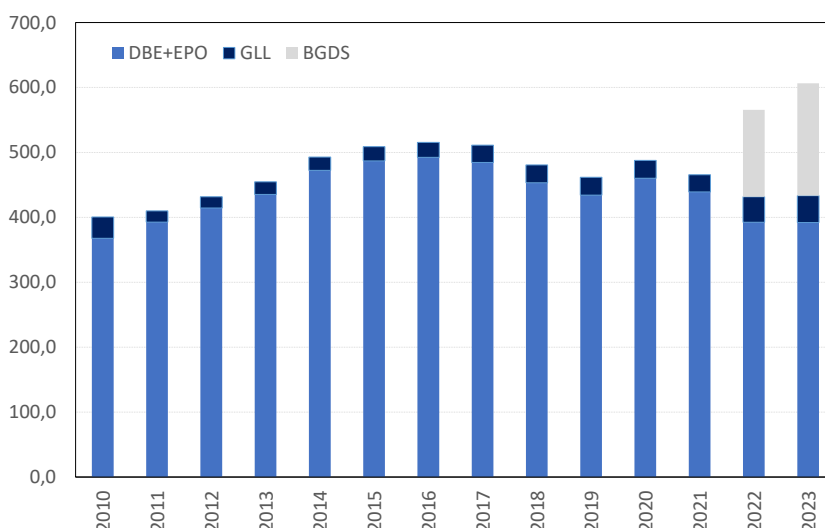
Agertoki horren aurrean, Hezkuntza Saila hainbat neurri aztertzen ari da, hala nola ikastetxe batzuk birdimentsionatzea plazen gaineskaintza saihesteko, ikastetxeen kontzentrazioa sustatzea, etorkizuneko ikastetxe publikoen tamaina ideala aztertzea, IPISak (Ikastetxe Publiko Integralak) sustatzea edo hala eskatzen duten itunpeko ikastetxeak publiko egiteak.

Osasuneko gasturako adierazitako efektuaren kontrakoarekin, gazte kopuruaren beherakadaren aurreikuspenek hezkuntzako gastu publikoa murriztea eragin lezakete. Aitzitik, hezkuntza eredu inklusibo eta berritzaile baten ekitatean eta bikaintasunean sakontzeko neurriek, etorkizuneko erronkei erantzuteko gaitasuna dutenek, bitarteko osagarriak beharko dituzte, apirilean Legebiltzarrerera bidalitako Euskal Autonomia Erkidegoko Hezkuntzari buruzko Lege Proiektuak helburu duen bezala.

Gizarte babesa

Diru Sarrerak Bermatzeko Errentaren (DSBE) prestazioaren gastua, etxebizitzarako osagarria barne, 392,5 milioi eurokoa izan zen 2022an, 2011koaren antzeko zenbakia baita eta 2012tik izandako txikiena. Enpleguaren suspertzeari esker, DSBEen egindako gastuak beheranzko joera argia erakusten du 2016tik, osasun krisiak soilik etena. Bestalde, Gizarte Larrialdietarako Laguntzak (GLL) %50 handitu ziren 2022an, 39 milioi euroraino, Errusiak Ukraina inbaditu izanaren ondorioei aurre egiteko.

Gizarte prestazioetan eginiko gastuaren bilakaera. Milioi euro
55. irudia

Iturria: Ekonomia eta Ogasun Saila, 2010-2022ko likidazioak eta 2023ko aurrekontua.

Prestazio horiei gehitu zitzairen 2022ko apirilean Estatuak pandemiaren ondorioz sortutako Bizitzeko Gutxieneko Diru Sarrera (BGDS), zeinaren diseinuak DSBEaren irismena inspiratzen eta gainjartzen baitu neurri batean. 2022ko abenduan, BGDSak eta haurrei laguntzeko osagarriak (HDL) 20.000 bizikidetzaren unitate inguru estaltzen zituen, eta horietatik erdiek DSBEarekin osa dezakete; azken horrek, guztira, EAEko 49.400 familia artatzen zituen. Lanbideak kudeaketa bere gain hartu zuenetik bederatzita hilabete igaro ondoren, 2022an 133,8 milioi eurokoa izan zen BGDSren zenbatekoa.

Zuhurtziaz, 2023ko aurrekontuetan aurreko urtean hiru prestazioetarako egikaritutako zenbatekoen antzekoak esleitu dira.

Datu horiek eta aurreikusten den langabeziaren beheranzko bilakaera ikusita, datozen urteetan mantenduko dela espero baita, kontuan hartuta 2023an indarrean sartu den Gizarteratzeko eta Diru Sarrerak Bermatzeko Euskal Sistemaren Lege berriak ahultasuneko egoera guztietara zabaltzen dituela estaldurak, eta EAEko prestazioen zenbatekoak hobetzen dituela, espero izatekoa da Eusko Jaurlaritzak gizarte babeseko prestazioen bidez duen eginkizun konpentsatzaile eta birbanatzaileak ez handitzea kontu publikoen gaineko presioa.

Berrikuntza

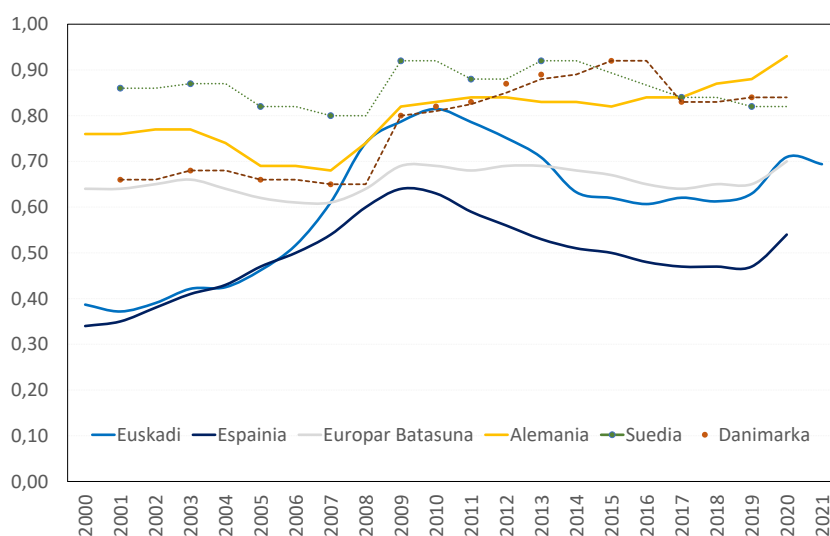
2008ko krisiaren aurreko hedapen fasean bat egin ondoren, EAEko I+Gko ahalegin publikoak (BPGaren %0,7) EBko batez besteko mailan jarraitzen du, Estatuaren gainetik argi eta garbi, nahiz eta berrikuntzan liderrak diren Alemania, Suedia edo Danimarka bezalako herrialdeen bi hamarren inguru azpitik egon.

I+Gko inbertsioa, guztira, 1.647 milioi eurokoa izan zen 2021ean, 2020an baino %10,5 handiagoa. Finantzaketa iturriari dagokionez, enpresa inbertsioa 933 milioira iritsi zen (guztizkoaren %56,7), 2020an baino %15 gehiago, administrazio publikoek 541 milioi jarri zituzten (guztizkoaren %33 eta %6ko igoera 2020arekin alderatuta), nazioarteko finantzaketak 131 milioirekin lagundu zuen (aurreko ekitaldian baino %8 eta %4 gehiago) eta goi mailako irakaskuntzak eta IAGEPek 42 milioi inguru (guztizkoaren %2,5).

BPGaren terminoetan, EAEko I+Gko barne gastu osoa %2,11koa izan zen 2021ean, Espainiakoa (%1,43) baino sei hamarren inguru handiagoa, baina Europar Batasun osokoa (%2,26) izatera iritsi

gabe, eta herrialde berritzaileenetatik oso urrun, hala nola Danimarka (%2,81), Alemania (%3,13), Suedia (%3,35), AEBak (%3,2 2019an) edo Hego Korea (%4,5etik gora).

Gastu publikoaren bilakaera I+Gn. BPGaren %a
56. irudia

Iturria: Eustat eta Eurostat.

Eusko Jaurlaritzaren 2023rako aurrekontuek 658,4 milioi euroko inbertsioa jasotzen dute I+G+b arloan, aurrekontu osoaren %4,6, hau da, %12ko igoera 2022rako kontsignatutakoarekin alderatuta. Eusko Jaurlaritzak berrikuntzaren alde egin duen apustua argia eta irmoa izan da azken urteotan, eta ahalegina handitzen jarraitzea aurreikusten da, ZTBP 2030ek ezarritako ildoei jarraituz. Esparru horretan, aurten ere RIS3 Euskadi estrategia osatzen duten espezializazio arloak berrikusiko dira.

Aipatutako joerek finantza publikoei buruz dakartzaten tentsioei aurre egiteko eta, aldi berean, aurrekontuen esleipena hobetzeko, politika, plan, programa eta tresna publikoen ebaluazioa indartzeak eta orokortzeak garrantzi berezia hartzen dute. Politika publikoen diseinuaren eta ondorioen ebaluazioak arduradun politikoen jardunen eta emaitzen gaineko gardentasuna sustatzeko balio behar du, kontuak ematea erraztuz. Baina funtzio teknikoa ere betetzen du,

erabakiak hartzeko prozesua informazio baliotsuarekin elikatzeko aukera ematen baitu, haren eraginkortasuna optimizatzeko.

Aurretik azaldutako guztia aurrekontu zorroztasun handiagoko testuinguru batean kokatuko da, 2024an Egonkortasun eta Hazkunde Itunaren zerga kontsolidazioaren bidera itzuliko dela iragarri baita.

Europar Batasunaren esparru fiskala trantsizio fasean dago gaur egun, Europako gobernantza ekonomikoaren esparrua erreformatzeko negoziazioetan aurrera egiten den bitartean. Europako Batzordeak erreformarako legegintza proposamena aurkeztu du. Helburua da zor publikoaren iraunkortasuna indartzea eta estatu kide guztietan hazkunde jasangarri eta inklusiboa sustatzea, erreformen eta inbertsioen bidez. Erreformak gobernantza ekonomikoa sinplifikatuko du, erantzukizun nazionala hobetuko du, epe ertaina azpimarratuko du eta helburuak betetzea indartuko du.